

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Socialsekreterares erfarenheter av att uppmärksamma spelmissbruk

Måns Hansson & Ioannis Patsias

Kandidatuppsats SOPB63

Aktuell termin: VT 2023

Antal ord: 13 606

Handledare: Anders Lundberg

Abstract

Author(s): Måns Hansson & Ioannis Patsias

Title: Socialsekreterares erfarenheter av att uppmärksamma spelmissbruk

Supervisor: Anders Lundberg

Assessor: Lars Harrysson

The purpose of this study was to understand how problem gambling among clients with other primary issues was identified and managed by social secretaries in their utilization of standardized assessment tools and their professional discretion. The study was based on semi-structured interviews, with the participant group consisting of social workers who were involved in assessments of clients with gambling problems. The theories used to analyze the results were professional discretion and standardization. The results obtained indicated that detecting gambling addiction could be challenging, as it depended on whether the client wanted to disclose it or not. If the client did not share their gambling addiction, it might come to light later in the assessment in connection with factors such as the client having financial problems. Another highlighted aspect was the lack of knowledge about gambling addiction among social secretaries, which could adversely affect the assessment process. The results also demonstrated that a combination of discretion and standardization formed the basis of the assessment work.

Key words: Social work, comorbidity, gambling addiction, gambling problem, attention grabbing, standardization, professional discretion.

Förord

Vi vill tacka vår handledare Anders för bra stöd och handledning genom hela arbetet. Vi vill även tacka de intervjupersoner som valde att ställa upp och bidra till att vårt arbete kunde genomföras.

Innehållsförteckning

Abstract	1
Förord	2
Innehållsförteckning	3
1. Inledning	4
1.1 Problembakgrund.....	4
1.2 Problemformulering.....	6
1.3 Syfte.....	9
2. Tidigare forskning	9
2.1 Spelmissbruk i samband med andra diagnoser.....	9
2.2 Ansvar, resurser och kunskap i relation till spelmissbruk.....	10
2.3 Standardiserade moment.....	11
3. Metod	13
3.1 Kvalitativ metod.....	13
3.2 Semistrukturerade intervjuer.....	13
3.3 Datainsamling.....	14
3.4 Kodning och tematisering.....	15
3.5 Hermeneutik.....	16
3.6 Urval.....	17
3.7 Metodens tillförlitlighet.....	18
3.8 Etiska överväganden.....	19
3.9 Arbetsfördelning.....	21
4. Teori	21
4.1 Handlingsutrymme.....	21
4.2 Standardisering.....	23
5. Resultat och analys	24
5.1 Introduktion till intervjupersonerna.....	24
5.2 Standardiserade processer och bedömningsverktyg.....	25
5.3 Uppmärksammande av spelmissbruk som sekundär problematik och socialsekreterares kunskapsutmaningar.....	33
5.4 Spelmissbruk som sekundär problematik.....	33
5.5 Kunskap i förhållande till handlingsutrymme.....	34
6. Diskussion	36
6.1 Resultatdiskussion.....	37
7. Referenslista	41
8. Bilagor	44
8.1 Informationsbrev.....	44
8.2 Intervjufrågor.....	45
8.3 Samtyckesblankett.....	47

1. Inledning

1.1 Problembakgrund

Spelmissbruk är ett begrepp som används för att förklara de negativa sociala konsekvenser som kan uppkomma vid spel om pengar. Enligt Folkhälsomyndigheten så är det mellan 3-4% i åldrarna mellan 16-84 år gamla som har någon typ av spelmissbruk. Av dessa 3-4% är det 1% av alla kvinnor och 6% av alla män som har någon form av spelmissbruk.

Folkhälsomyndigheten skriver även om riskabelt spelande och hur det har utvecklats genom åren. Med riskabelt spelande menas att en individ befinner sig i riskzonen för att utveckla spelproblem, redan har ett utvecklat spelproblem, att spelet fått minst en negativ konsekvens på ekonomin eller att man uppvisat ett symptom på spelberoende. Riskabelt spelande har mer eller mindre varit konstant genom dessa åren (sedan 2014) (Folkhälsomyndigheten, 2023).

Socialstyrelsen (2018) skriver att den första januari 2018 blev nya lagändringar i Socialtjänstlagen och hälso och sjukvårdslagen gällande. I dessa lagändringar framkom det att socialtjänsten härnäst kommer ha ett större ansvar att motverka och förebygga spelmissbruk, samt tillhandahålla eventuella behandlingar för individer med spelmissbruk. Detta innebär att socialtjänsten numera har ett ansvar som går att jämföra med det ansvar som redan finns kring alkohol- och drogmissbruk. Vidare kan individer med spelmissbruk beviljas bistånd från socialtjänsten om de undergår behovsprövade insatser för spelmissbruk.

Inom området problem med spel om pengar finns det många olika begrepp som beskriver detta fenomen (Socialstyrelsen, 2018). Dessa olika begrepp beskriver varierande tillstånd hos individer som har problem med sitt spelande. Därför rymmer begreppen allt från individer som har en risk för att utveckla exempelvis problem med spel om pengar till de individer som har ett utvecklat beroende. Den likhet som finns mellan begreppen är att de alla beskriver situationer där individen har svårigheter att kontrollera sitt spelande, trots att det bidragit med negativa konsekvenser.

Spelproblem är en bred benämning för de individer som har minskad kontroll över sitt spelande samt där spelet om pengar orsakat negativa konsekvenser. Begreppet

spelproblem kan därför innefatta både personer med måttliga problem till de som har ett spelberoende.

Spelmissbruk är ett begrepp som ofta används för att skildra de negativa konsekvenserna som kan uppstå vid spel om pengar. Begreppet spelmissbruk saknar en formell definition, däremot har begreppet missbruk vanligtvis avsett de negativa sociala konsekvenserna.

Spelberoende är begreppet som åsyftar den kliniska diagnosen. För att ha ett spelberoende måste individen uppfylla minst fyra av nio diagnoskriterier ur diagnosmanualen DSM-5. Spelberoende personer är de som omfattas av störst negativa konsekvenser till följd av sitt spelande.

Fortsättningsvis skriver Socialstyrelsen (2018) i sina rekommendationer om att uppmärksamma, utreda samt kartlägga individer med spelmissbruk, dessa rekommendationer är både avsedda för folk som jobbar inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Enligt socialstyrelsen rekommenderas personal inom de tidigare nämnda verksamheter att använda sig av formulär med frågor för att uppmärksamma och identifiera spelproblem hos individer så att detta kan följas upp av en utredning. Vidare är det även rekommenderat av Socialstyrelsen att båda verksamheterna använder sig av bedömningsinstrument för att utreda klientens spelproblem. Användningen av bedömningsinstrument i utredningsarbetet motiveras av att detta arbetssätt underlättar att klienten får ett mer anpassat och korrekt stöd. Några av de bedömningsverktyg som används inom bland annat socialtjänsten vid utredning av olika missbruk är till exempel ASI, ASI-spel och NODS. ASI (Addiction Severity Index) eller ASI-grund som det även kallas används främst för att kartlägga narkotika- och alkoholmissbruk, men även för till exempel frågor om hälsa, familj och arbete. ASI-spel kartlägger och bedömer spelproblem genom frågor om dess omfattning över tid, konsekvenser på klienten och allvarlighetsgrad. ASI-spel och ASI-grund kan användas ihop med varandra när klienten exempelvis har både substans- och spelmissbruk. Bedömningsverktyget NODS (National Opinion Research Center DSM-IV Screen for Gambling) används för att mäta hur svår grad av spelproblematik klienten har. NODS finns även i tre versioner där spelandet mäts enligt olika tidsintervall, det vill säga, senaste 30 dagarna, senaste året eller över klientens livstid.

1.2 Problemformulering

Cowlshaw et al. (2014) studie är en systematisk översikt av all tidigare forskning mellan åren 1990-2012 angående omfattningen av individer med spelberoende och spelproblem som söker behandling för substansmissbruk. Utifrån den tidigare forskningen menar Cowlshaw et al. (2014, s.98) att det förekommer individer som har ett oupptäckt spelberoende och spelproblem vid missbruksbehandlingar. Spelproblem är till skillnad från spelberoende ett bredare begrepp som innefattar individer med bland annat måttliga problem som inte uppnår de diagnostiska kriterierna för spelberoende. Inledningsvis menar Cowlshaw et al. (Ibid.) att patienter som behandlas för missbruk i hög andel även har ytterligare en eller flera psykiska diagnoser, närmare bestämt föreslår den tidigare forskningen att mellan 40-70% har mer än en psykiatrisk diagnos. Ett begrepp som beskriver detta tillstånd är samsjuklighet, vilket betyder att individen kan besitta diagnoser och olika typer av missbruk parallellt med varandra. Ett exempel på detta är när en klient har både spel- och alkoholmissbruk alternativt någon typ av psykisk ohälsa och någon typ av missbruk. Resultatet från studien visade att ungefär 14% av patienterna har ett samsjukligt spelberoende, samt att ungefär 23% av patienterna har ett samsjukligt spelproblem. Vidare menar Cowlshaw (2014) att resultatet kan betyda att spelproblem och spelberoende må vara utbredda men gömda tillstånd/sjukdomar inom missbruksbehandlingar, eftersom patienterna inte visar några synliga tecken på spelmissbruk. Dessutom kan det bero på att patienterna har en vana av att dölja sina missbruk från allmänheten. Vidare hävdar Cowlshaw (2014) att det finns ett samband mellan substansmissbruk och problem med spel om pengar, vilket innebär att substansmissbruket kan utlösa problem med spel om pengar. Exempelvis kan det vara så att substansmissbruket påverkar omdömesförmågan vilket sedan leder till att individens risktagande ökar och därmed börjar spela om pengar. Dessutom kan spelandet om pengar resultera i ökad stress för individen vilket kan leda till missbruk eller återfall i missbruk (Ibid, s. 102-103). I en annan artikel skriven av Lorains, Cowlshaw & Thomas (2011) beskrivs en studie som kom fram till ett liknande resultat som i studien av Cowlshaw (2014). Denna studie utfördes på folk med någon typ av spelmissbruk. Studien visar att individer med spelberoende i många fall lider av andra missbruk eller psykiska diagnoser, såsom drogberoende, alkoholberoende, antisociala personlighetsstörningar, eller ångest. Lorains, Cowlshaw & Thomas (2011) undersökte samsjukliga tillstånd hos individer med spelberoende och spelproblem utifrån en systematisk sökning av artiklar från åren 1998-2010. Bara de studier som undersökte ett allmänt befolkningsurval inkluderades. En del av

resultaten visar på att det finns en hög frekvens spelare som innehar någon av de tidigare nämnda sjukdomar och diagnoser utöver sitt spelberoende. Procentsatsen på spelberoende och individer med spelproblem som innehar någon typ av samsjuklighet i form av substansmissbruk låg på 57,5%. En slutsats som forskarna kom fram till var att folk som söker hjälp för sitt missbruk även borde screenas för andra typer av missbruk eller psykiska problem (Lorains, Cowlshaw & Thomas, 2011)

Standardiserade bedömningsmetoder är enligt Socialstyrelsen (2012) användbart som ett komplement för professionella inom bland annat socialtjänsten för att bedöma individers tillstånd, behov eller funktion. De standardiserade bedömningsmetoderna är oftast utformade som formulär med på förhand bestämda frågor. Informationen som erhålls från ett intervjutillfälle med ett frågeformulär ligger sedan till grund för de professionellas bedömningar. Standardiserade bedömningsmetoder ökar möjligheterna för att de professionella gör likartade bedömningar eftersom dessa har utförliga instruktioner som användaren förhåller sig till. Därav minskar risken för att en bedömning kan skilja sig åt eller påverkas av vilken professionell som gör bedömningen.

Ponnert & Svensson (2016) nämner i sin artikel några konsekvenser som kan tillkomma om det standardiserade arbetssättet överskuggar handlingsutrymmet hos socialarbetaren. Då det standardiserade arbetssättet involverar starka förhållningssätt, riktlinjer och manualer kan detta komma att påverka handlingsutrymmet. Detta då socialarbetaren kan börja att utveckla ett mer administrativt tankesätt och därmed försumma sitt professionella omdöme.

Enligt Socialstyrelsen (2018) rekommenderas socialtjänsten att använda sig av bedömningsinstrument för att utreda individers spelproblem. Bedömningsinstrumenten (ASI, NODS, PGSI, PPGM) är en del av den standardiserade arbetsprocessen som förekommer när en individ med spelproblem skall komma att utredas. Dessa bedömningsinstrument utgör inte hela utredningen utan behöver även kompletteras med en social utredning. Dessa bedömningsinstrument används för att identifiera spelproblem samt komma fram till åtgärder som passar individen men även för att kunna följa upp de åtgärder som redan givits individen (2018, s.18-19).

I en översiktsstudie skriven av Manthorpe, Norrie & Bramley (2018) beskrivs olika studier om spel och hur spel kan skada vuxna människor som är i behov av vård och stöd. Artikeln beskriver och diskuterar socialarbetare i Storbritannien och hur de förhåller sig till personer

med spelberoende. Något som diskuterats är bristen på kunskap och utbildning inom ämnet och vilka brister som finns vid att identifiera problematiken hos individer. Dessutom diskuteras brister angående att ge upplysning om hjälp till individer med spelproblematik. Studien identifierar problematiken angående kunskapsläget hos studenter i socialt arbete rörande spelmissbruk och uppmanar till att de ska lära sig mer om diagnoser, kännetecken och behandlingsstrategier när det kommer till spelmissbruk. Något som också nämns i studien är socialarbetarens brist på bedömningsförmåga i förhållande till riskerna som spelmissbruk innebär, detta i samband med att klienterna inte är villiga att avslöja sina dåliga spelvanor (Manthorpe, Norrie & Bramley, 2018). I en annan studie av Nower. et al. (2023) undersöktes 1777 socialarbetare i New Jersey angående deras kunskaper om spel om pengar. Denna studie visade att socialarbetarna hade låg kunskap om spel om pengar, problemspelande och spelberoende eftersom deltagarna i genomsnitt svarade rätt på mindre än hälften av kunskapsfrågorna i studiens enkät. Dessutom hade få av deltagarna deltagit i någon specifik utbildning om spel om pengar.

Baserat på den problemformulering vi har genomfört ovan har vi undersökt hur spelmissbruk hanteras och uppmärksammas av socialsekreterare, det vill säga om spelmissbruket uppmärksammas även om det inte är individens primära missbruksproblem. Socialarbetare känner att de inte besitter den kunskap som behövs för att kunna uppmärksamma och hantera individer som lider av spelmissbruk . Bristen på kunskap påverkar utfallet av att kunna hantera de standardiserade rutinerna som utgör en utredning.

Utifrån Cowlshaw et al. (2014) forskning menar vi att det finns ett problem med att individer som har ett substansmissbruk även har ett dolt spelproblem som inte uppmärksammas. Därav menar Cowlshaw (2011) att individer som söker hjälp för en typ av missbruk även borde screenas för andra missbruk. Det finns alltså en koppling mellan dolda spelproblem och socialarbetarens brist på kunskap om spelproblem. Det finns ett problem i socialarbetarnas standardiserade rutiner samt utbildning/ kunskap för att uppmärksamma spelproblem. Detta blir problematiskt när Guilcher et al (2020) skriver i sin studie att en av de viktigaste faktorerna för att kunna utföra en solid screeningprocess var de färdigheter samt den utbildning som socialarbetare eller vård och omsorgspersonal besatt.

De intervjupersoner som vi har sökt efter är socialsekreterare med erfarenhet inom utredning av missbruk inom Socialtjänsten. Där utredningsarbetet omfattar missbruk som spelmissbruk, substansmissbruk och alkoholmissbruk. I det skedet där uppmärksammandet av spelmissbruk

uppstår har vi undersökt hur spelmissbruket kommer till ytan och vad den professionella gör för att fånga detta missbruk.

1.3 Syfte

Syftet är att förstå hur spelmissbruk hos klienter med annan primär problematik identifieras och hanteras av socialsekreterare i deras användning av standardiserade bedömningsverktyg och sitt handlingsutrymme.

1.4 Frågeställningar

- Hur jobbar socialsekreterare inom utredning av missbruk med att uppmärksamma spelmissbruk?
- Hur ser utredningsprocessen ut och vilka standardiserade verktyg används?
- Vilken roll spelar standardiserade moment och socialsekreterarens handlingsutrymme i utredningsarbetet av spelmissbruk?

2. Tidigare forskning

2.1 Spelmissbruk i samband med andra diagnoser

Dokumentet "Behandling av spelmissbruk och spelberoende" (Socialstyrelsen, 2018) är ett kunskapsstöd för både socialtjänsten och hälso- och sjukvården. I detta dokument beskrivs begreppet samsjuklighet i samband med spelmissbruk och de olika behandlingar som finns för just det. I dokumentet beskrivs spelmissbruk eller spelberoende som något som är sammankopplat med andra typer av beroende, missbruk eller psykiatrisk diagnos, där det finns något typ av behandlingsbehov eller vägledning. De rekommendationer som beskrivs i detta dokument poängterar att erbjuda psykosocial och psykologisk behandling till de personer som lider av samsjuklighet, spelmissbruk eller spelberoende. Den behandlingsmetod som detta dokument främst belyser är KBT. Behandlingen har som syfte att upphöra eller minska spelmissbruket och spelberoendet i samband med annat missbruk, såsom narkotika,

alkohol eller någon annan typ av psykiatrisk diagnos, till exempel ångest eller depression (Socialstyrelsen, 2018).

Håkansson, Karlsson & Widinghoff (2018) har gjort en rikstäckande studie av klienter i Sverige inom både öppenvård och slutenvård, där alla 2099 deltagande klienter hade spelberoende. Utifrån studien menar författarna (Ibid, 2018) att psykiatrisk samsjuklighet är vanligt förekommande bland klienter med spelberoende. Resultatet från studien visade att 73% av klienterna hade psykiatrisk samsjuklighet, vilket innebär att klienterna hade både spelberoende och till exempel ångestsyndrom eller substansmissbruk samtidigt. Den vanligaste samsjukligheten som patienterna hade med spelberoende var ångest eller affektiva sjukdomar. Den näst vanligaste samsjukligheten med spelberoende var alkohol- och narkotikaberoende.

Nalpas et al. (2011) har i sin studie undersökt 55 olika behandlingscentrum i Frankrike för individer med beroende genom en tvärsnittsstudie. De patienter som besökte behandlingscentrumet under studiens utförande fick besvara ett frågeformulär som inkluderade ett screeningverktyg för spelberoende. Studiens syfte var att undersöka förekomsten av spelberoende individer bland de individer som är beroende av alkohol och droger. Utifrån studiens resultat menar Nalpas et al. (2011) att 6,5% av deltagarna hade spelberoende samt att 12% uppvisade symptom på spelberoende men som inte uppfyllde kriterierna för att få diagnosen spelberoende.

2.2 Ansvar, resurser och kunskap i relation till spelmissbruk

I studien "Utbud av stöd och behandling för spelproblem" (2018) gjord av Forsström och Samuelsson beskrivs ansvarsfördelning samt samverkan i relation till spelberoende. Studien baserar sitt resultat på genomförda intervjuer av personer som på något sätt är involverade i att ta hand om personer med spelberoende. I studien framkommer det att brister förekommer i behandling och stöd till spelberoende individer. Dessa brister grundar sig i en oklarhet mellan kommun och landsting kring vem som har ansvar att erbjuda behandling. Detta har resulterat i att resurser för att ta hand om personer med spelberoende inte har tillsatts. I studien framkommer det även att det finns kommuner som inte är medvetna om problemet och påstår därför att problemet (spelberoende) inte existerar inom det område som de jobbar. Detta betyder att det finns bristande kunskap samt bristande medvetenhet inom organisationer.

Studien refererar även till de nya lagändringarna (2018) angående spelmissbruk. I relation till detta beskrivs även en brist på resurser samt handlingsplaner när det kommer till behandling och utredning av personer med spelmissbruk. I samma studie framkommer även behovet av att uppmärksamma spelproblem inom till exempel socialtjänsten. Studien förklarar att i samband med ett upprepat negativt fenomen såsom psykisk ohälsa eller problem med ekonomi hos klienter, patienter eller till och med arbetstagare, ska alltid frågan om spelberoende ställas eller tas upp (Forsström & Samuelsson, 2018). Vidare beskrivs vissa likheter mellan substansberoende och spelberoende. Forsström & Samuelsson (2018) antyder att spelberoende, narkotikaberoende samt alkoholberoende kan ses som liknande problem. Detta baserar de på att hjärnans belöningssystem fungerar på ett nästan identiskt sätt oavsett typ av beroende. Detta visar på att det ses som ett framsteg när det kommer till att hantera individer med spelproblem då man kan diagnostisera någon med spelberoende som är inom ramen för beroendesjukdomar. En skillnad som intervjupersonerna nämner är att spelberoende skapas av personens beteende snarare än någon typ av substans som genererar i ett fysiskt beroende.

I en studie gjord av Bramley, Norrie och Manthorpe (2019) undersöktes socialarbetares upplevelser av spelande individer med ett stödbehov. Deltagarna i studien intervjuades om deras erfarenheter/upplevelser kring hur det sociala arbetet kan förbättras för att bättre bemöta klienter med spelmissbruk, samt om vilka risker det finns med att deras klienter börjar spela om pengar. De fyra huvudsakliga teman som identifierades från studiens resultat var att det fanns en oro för utbredningen och attraktionen till spel om pengar. En kunskapsbrist om komplexiteten kring spel om pengar. Socialarbetarna kände även en osäkerhet i hur de skulle stötta de klienter som hade problem med spel om pengar. Till sist så fanns det en önskan bland socialarbetarna om professionell utveckling på detta område.

2.3 Standardiserade moment

Anderberg och Dahlberg (2015) har i sin studie undersökt införandet av en screeningmetod inom socialtjänsten i Göteborg, samt vilka för- och nackdelar det finns med detta nya arbetssätt. Screeningmetodens syfte var att uppmärksamma spelproblem bland individer som får försörjningsstöd. Utifrån studien kom Anderberg och Dahlberg (2015) fram till att de nya screeningverktygen (NODS, NODS-PERC) gör det möjligt att identifiera spelproblem bland individer som får stöd från socialtjänsten. I studien var det bland de 48 deltagarna ungefär en

femtedel som uppvisade spelproblem i någon form. I och med det låga antalet deltagare i studien bör resultatet användas försiktigt. Däremot påvisar studien att det förekommer spelproblem bland människor som får försörjningsstöd från socialtjänsten. Vidare kom Anderberg och Dahlberg (2015) även fram till att det fanns en kunskapsbrist om spelproblem bland handläggarna samt att dessa handläggare inte hade tillräckligt med tid att uppdatera sina kunskaper på det givna området. Bland de intervjuade handläggarna menade många att de upplevde en brist på kunskap om att identifiera och förebygga spelproblem i arbetet, som de blivit bättre på att hantera efter deltagandet i studien. Avslutningsvis påpekar studien att det är centralt att frågan om spelproblem bör finnas i åtanke i det obligatoriska arbetet såsom utredningar och bedömningar, eftersom kunskapsutveckling och metodutveckling kring spelproblem kan löna sig i längden.

I en Kanadensisk studie utförd av Guilcher et al (2020) studeras screeningprocesser i relation till spelmissbruk. Syftet med denna studie var att försöka förstå de olika faktorer som berörde screening av spelmissbruk. Det studien kom fram till var att den viktigaste faktorn i en screeningprocess var utbildning samt färdigheter hos personalen som jobbar inom antingen vården eller socialtjänst. Enligt studien så framgår det att det ideala screeningverktyget skall vara ett standardiserat screeningprotokoll som är tydligt, med detta menas att det tydligt ska framgå hur, när och vem som ska screenas. Screeningverktyget ska även vara konstruerat så att det blir lättare för den professionella att följa upp klienten samt att screeningverktyget ska kunna föra vidare utredningen. Screeningverktyget ska även vara lättförståeligt, till exempel ska språket som förekommer vara vardagligt. Slutligen indikerar studien på att ett screeningverktyg ska screena och vara uppbyggd för att fånga samtliga negativa beteendeproblem och tillstånd hos klienten eller patienten (Guilcher et al, 2020).

Abrahamson & Tryggvesson (2009) har studerat hur socialtjänsten i två svenska kommuner använder sig av ASI-intervjun i sitt vanliga arbete och vad ASI-intervjuerna fyller för funktion respektive dess förutsättningar. Ur de två kommuner som valdes ut gjordes sedan intervjuer med personal från socialtjänsten. De två berörda kommunerna ansågs även ha kommit långt i användandet av bedömningsinstrumentet, vilket också bidrog till att de valdes ut för denna studien. Utifrån intervjuerna med socialtjänstpersonalen menar Abrahamson och Tryggvesson (2009) att i det stora hela är alla intervjupersoner positiva till användandet av det standardiserade bedömningsverktyget ASI. Dessutom har intervjupersonerna uppvisat en samstämmighet kring syftet med bedömningsverktyget. Vidare framgår det även att

standardiserade bedömningsverktyg kan vara problematiska eftersom det inte alltid är rättfärdigat att utfråga en klients bakgrund när det ändå inte finns ett brett behandlingsutbud. Därmed kan detta innebära att klienten får samma hjälp oavsett om denne deltar i klientbedömningsintervjun eller inte. Det kan även vara komplicerat att bibehåll hög kvalitet på de standardiserade bedömningsverktygen eftersom det krävs hög kompetens för att utföra intervjuerna. Samtidigt blir resultaten från klientbedömningsintervjuerna olika beroende på vem som håller i intervjun. Vidare kan standardiserade bedömningsmetoder vara en ambition socialtjänsten har för att arbeta evidensbaserat och för att deras arbete ska gå att utvärdera.

3. Metod

3.1 Kvalitativ metod

Begreppet kvalitativ metod är en heltäckande term som omfattar metoder såsom intervjuer, kvalitativa textanalyser och observationer. Kvalitativa metoder kan användas för att undersöka till exempel händelser och uttryck, men även för att studera dolda fenomen som inte går att uppfatta direkt. Dessa dolda fenomen som går att utläsa från bland annat intervjuer kan till exempel vara intervjupersonens känslor, upplevelser och tankar. Det material som produceras efter ett intervjusamtal är exempel på kvalitativ data. Inom kvalitativa metoder räcker det med att fastslå att ett fenomen förekommer, hur det fungerar och när det inträffar. Denna kvalitativa data mäts inte i hur ofta det förekommer eller hur mycket, då detta hör till kvantitativ metod (Ahrne & Svensson, 2015).

3.2 Semistrukturerade intervjuer

Vi valde att använda oss av semistrukturerade intervjuer i vår studie eftersom dessa undersöker intervjupersonens synpunkter på det valda temat. Kvalitativa intervjuer som exempelvis semistrukturerade intervjuer är också flexibla, vilket innebär att det är möjligt att anpassa intervjun efter det som intervjupersonen tycker är viktigt att ta upp. Inom kvalitativa intervjuer är det även eftersträvansvärt att få utförliga svar vilket flexibiliteten med semistrukturerade intervjuer möjliggör (Bryman, 2018). Semistrukturerade intervjuer kan även ha mer specifika frågeställningar om studiens syfte kräver det. Eftersom vi undersökte hur socialsekreterare uppmärksammar spelmissbruk krävde även vår undersökning en del

struktur. Med anledning av detta passade semistrukturerade intervjuer vår studie då vi både kunde ha öppna och detaljerade frågor (Ibid, 2018).

Den intervjuguide (Bilaga 8.2) som vi använde oss av under intervjuerna består av de intervjufrågor vi ville ha besvarade under intervjun. Vi strävade efter att intervjufrågorna skulle vara så pass öppna att de bidrog till intervjupersonernas egna tolkningar och idéer. Vidare försökte vi undvika allt för specifika frågor i intervjuguiden då det kunde leda till mindre utrymme för intervjupersonernas egna perspektiv. Dessutom skrev vi våra intervjufrågor på ett sätt som möjliggjorde att vi kunde besvara vår studies frågeställningar. Vi eftersträvade att inte vara styrande i en viss riktning, det vill säga att intervjufrågorna inte skulle föra intervjupersonerna till att svara på ett visst sätt. Språket i intervjufrågorna var utformade att hålla en anpassad nivå för socialsekreterare, vilket överensstämmer med Brymans råd vid skapandet av en intervjuguide (2018).

3.3 Datainsamling

Genom semistrukturerade intervjuer med fyra socialsekreterare inom socialtjänsten samlade vi in vår data. Två av intervjuerna utfördes över Zoom på grund av att avståndet var långt mellan oss och intervjupersonerna. Anledningen till att vi inte valde att intervjua personer i närheten av vår hemort berodde på att vi fick lite respons på våra förfrågningar om att delta i en intervju. Efter att vi skickat ut vårt informationsbrev till socialsekreterare i vår hemkommun och närliggande kommuner fick vi väldigt lite svar tillbaka. Därav skickade vi ut vårt informationsbrev på en Facebook-grupp för socionomer vilket gjorde att vi fick kontakt med fler socialsekreterare. De två andra intervjuerna utfördes på respektive socialsekreterares kontor. Samtliga intervjuer spelades även in på en mobiltelefon efter att intervjupersonerna samtyckt till detta. Enligt Bryman (2018) är inspelade intervjuer att föredra eftersom det är enklare att skildra intervjupersonens egna ord på detta viset. De inspelade intervjuerna transkriberades omgående efter att de var färdiga. Detta gjorde det enklare att förbereda inför analysen eftersom intervjuerna var lätta att minnas.

Vårt mål var att få ihop 6 intervjuer då vi ansåg att vår frågeställning krävde ett lite större material. Emellertid fick vi bara ihop 4 intervjuer då majoriteten som vi försökte nå ut till inte återkopplade eller att de hänvisade oss vidare till någon annan. Först trodde vi att detta berodde på att vårt informationsbrev inte var tydligt nog, därför valde vi att formulera om

informationsbrevet. Vi tydliggjorde brevet mer, så att ämnet blev tydligare och texten lättare att läsa. Detta märkte vi inte gjorde någon skillnad, därför valde vi att utöka vårt urval. I början hade vi som utgångspunkt att söka efter socialsekreterare i endast Malmö, detta då det ökade chansen att få till en fysisk intervju. Vi upptäckte ganska snabbt att vi inte fick någon respons från de yrkesverksamma i Malmö, och valde därför att söka oss till andra kommuner samt plattformar, såsom Facebook. Trots detta fick vi endast ihop 4 stycken intervjuer. Efter att intervjuerna var utförda, presenterade vi vårt material för vår handledare. I samråd med vår handledare kom vi fram till att det material vi hade fått fram var rikt och tillräckligt för att kunna fortsätta vårt arbete.

Den data som var till grund för vår problembakgrund och tidigare forskning bestod av vetenskapliga artiklar, studier samt kunskapshöjande dokument. Denna data hittades genom sökningar på Lubsearch, Google Scholar och Google. De sökord som vi använde oss av var spelmissbruk, spelberoende, uppmärksammade, socialtjänsten, samsjuklighet, socialt arbete, social service, social work, gambling, comorbid gambling, screening, ASI.

3.4 Kodning och tematisering

Enligt Lindgren (2014) inleds genomförandet av analysen med en reduktion av data, det vill säga, kodning. Med en reduktion av data menas att reducera exempelvis de transkriberade intervjuerna så att bara de mest centrala meningarna är kvar. När dessa centrala meningar därefter tillskrivs till koder reduceras datamaterialet och blir mer organiserat. När forskaren sedan går igenom sina transkriberade intervjuer och hittar meningar som belyser samma sak sätts dessa meningar under samma kod. Det är viktigt att kodningen av datamaterialet utförs noggrant av den som undersöker det, eftersom kodningen sätter grunden för resten av analysen. Om vissa av koderna innehåller många meningar eller få meningar kan detta vara ett tecken på att koderna är för breda eller för detaljerade. Det är i dessa situationer angeläget att ändra sina koder för att minska disproportionen. För att underlätta kodningen kan forskaren även skriva ner vilka kännetecken som behöver uppfyllas för att en mening ur datamaterialet ska kunna placeras under en kod. När reduceringen av data till koder är färdig börjar tematiseringen av koderna. Tematiseringen går ut på att forskare undersöker sina koder för att sortera dem i olika teman. Dessa teman kan exempelvis beskriva samband mellan olika koder som är av betydelse för det forskaren undersöker. Det kan även vara till exempel kopplingar till studiens teori som tematiseras (Lindgren, 2014).

Vi inledde vår kodning genom att markera centrala meningar i våra transkriberade intervjuer med olika färger. Varje färg representerar en kod och för samtliga koder förtydligade vi vilka kännetecken som dessa meningar behövde för att kunna placeras under dessa koder. Några av de koder vi använde oss av kallade vi standardiserade processer och uppmärksammande. Efter att vi gjort vår kodning märkte vi att en av koderna hade få meningar i jämförelse med de andra koderna, vilket enligt Lindgren (2014) kan vara ett tecken på att koden är för detaljerad. Vi tog då beslutet att ändra våra koder för att öka balansen mellan dem, vilket även går i linje med Lindgrens (2014) resonemang. När vi var färdiga med kodningen av de transkriberade intervjuerna började vi med tematiseringen. Vi samlade då ihop koder som till exempel beskrev samma sak under ett tema. Dessa teman kunde exempelvis vara kopplingar till våra teorier och frågeställningar, vilket överensstämmer med hur Lindgren beskriver (2014) tematisering.

3.5 Hermeneutik

Boken "Tolkning, förståelse, vetande, hermeneutik i teori och praktik" (2007) skriven av Per-Johan Ödman, beskriver Hermeneutik och vad som ryms inom detta begrepp. De två begrepp som förklarar Hermeneutik enligt Ödman (2007) är tolkning och förståelse. Enligt Ödman så är förståelsen skapad och uppbyggd av olika delar som tillsammans begripliggör ett fenomen. Med detta menas att världen kan ses på från mer än ett perspektiv och att synen inte skall vara grundad i "en" förståelse av världen. Till grund för detta är den mänskliga existensen i samband med de möjligheter samt villkor som människan ställs inför. Begreppet tolka har sin begynnelse långt bak i tiden då människor var tvungna att kunna förstå varandra för att till exempel handla och byta varor. Begreppet är alltså baserat på att översätta fenomen av något slag. Till exempel har en tolk i ett modernt samhälle som uppgift att uttrycka kommunikation och samtidigt förenkla och få två parter som inte förstår varandra till samsyn. Detta är ett exempel på en arbetsuppgift som förknippas med hermeneutiken. Ödman förklarar förståelse samt tolkningsprocessen med hjälp av en metafor om pusselbitar. För att kunna lägga klart ett pussel måste bitarna i pusslet tolkas och förstås, men de måste även omtolkas efter varje misslyckat försök av att hitta den rätta pusselbiten. Han förklarar att med förståelse, tolkning och omtolkning går processen framåt och smyger sig närmare en helhetsbild. Ett begrepp som Ödman även tar upp i förhållande till hermeneutik är "förförståelse", detta begrepp innebär att en individ baserat på sin erfarenhet kan inneha någon typ av förståelse för ett fenomen utan att någon tolkningsprocess av den nuvarande situationen har genomförts (Ödman, 2007).

I relation till Ödman (2007) har vi baserat vårt resultat på intervjumaterial som vi sedan genom våra egna tolkningar omvandlat till resonemang. Därför valde vi att ta med begreppet Hermeneutik då mycket av vår studie har baserat sig på tolkningar, men även för att den förförståelse/förkunskap vi har haft om ämnet har påverkat processen av att tolka det som våra intervjupersoner har uppgivit. Våra verktyg för att tolka det material som vi samlat in har varit våra teorier/begrepp (standardisering och handlingsutrymme). I vissa fall var vi tvungna att göra en gemensam tolkning av de olika intervjupersoners svar på samma fråga. Detta medförde att vi var tvungna att tolka vissa resonemang mer än en gång då intervjupersonerna uttrycker sig olika men menar fortfarande samma sak.

3.6 Urval

Bryman (2018) berör urval och målstyrt urval i samband med den kvalitativa forskningen. Målstyrt urval handlar om att forskarna väljer utifrån ett strategiskt val de intervjupersoner som är mest relevanta för att besvara de formulerade intervjufrågorna eller frågeställningen. Vidare är urval av typiska fall något som tillhör ett målstyrt urval och som syftar på att utföra ett urval som leder till att information om forskarens dimension utvinns (Bryman, 2018, s. 495-497).

Vi valde att använda oss av ett målstyrt urval där de typiska fallen låg i vårt intresse, detta för att kunna utvinna så relevant material som möjligt för att besvara våra frågeställningar, detta betyder att inte vem som helst kan besvara våra frågeställningar. Vi valde att rikta in oss mot socialsekreterare som har varit med och utrett klienter med missbruk där spelmissbruk har varit en del av klientens problematik. Det vill säga att de enda kriterierna vi hade var att intervjupersonen skulle ha någon typ av erfarenhet av ärenden med spelmissbruk och att intervjupersonen är eller har varit socialsekreterare. De intervjupersoner som vi fick tag på jobbar eller har jobbat med utredning av missbruksärenden. Det vill säga att alla intervjupersoner sitter i olika verksamheter runt om i Sverige (verksamheterna presenteras strax innan resultatet), men de jobbar eller har jobbat med utredning av missbruksärenden. De klienter som våra intervjupersoner utreder eller har utrett kan besitta olika problem, det vill säga, att alla klienter som utreds kanske inte lider av spelmissbruk. Genom att ta del av material från dessa intervjupersoner kan vi undersöka hur spelmissbruket kan uppmärksammas, då spelmissbruket kanske inte är klientens primära problematik. För att kunna undersöka hur spelmissbruk uppmärksammas under utredningsarbetet har vi valt två

begrepp som ska agera som teoretiska verktyg för vårt arbete. Dessa begrepp är standardisering och handlingsutrymme, som genomsyrar vår analys och står till grund för våra resultat.

3.7 Metodens tillförlitlighet

Alan Bryman (2018) diskuterar begreppen tillförlitlighet och validitet inom kvalitativ forskning. Tillförlitlighet syftar på konsekvensen och tillförlitligheten av en forskningsstudie. Det är uppdelat i två delar: extern tillförlitlighet och intern tillförlitlighet. Extern tillförlitlighet syftar på möjligheten att replikera en studie, vilket stärker dess tillförlitlighet. Men inom kvalitativ forskning kan det vara svårt att uppnå extern tillförlitlighet på grund av svårigheten att kontrollera sociala miljöer. För att uppnå någon grad av extern tillförlitlighet föreslår Bryman att studien upprepas med samma utgångspunkt och samma sociala roll för forskaren/forskarna som den första gången. Intern tillförlitlighet innebär att forskare som undersöker samma problem bör använda en gemensam grund när de tolkar vad de ser eller hör. Detta liknar interbedömarreliabilitet som syftar till att minimera de negativa effekterna av subjektiva bedömningar inom kvantitativ forskning när två eller flera observatörer utför en observation.

Validitet är ett annat viktigt begrepp inom forskning som är uppdelat i två delar: intern validitet och extern validitet. Intern validitet syftar på överensstämmelsen bland forskare angående deras observationer och de teoretiska idéer de utvecklar. Extern validitet syftar på resultatens förmåga att generaliseras till andra situationer eller sociala miljöer. Detta kan dock vara en utmaning för kvalitativa forskare som ofta utför sin forskning på en begränsad prov population. (Bryman, 2018).

Vi eftersträvade att vår undersökning skulle vara pålitlig, vilket innebär att vi ville att andra som har för avsikt att undersöka samma fenomen ska kunna använda samma upplägg och frågor igen för att få ett liknande resultat. Eftersom vi har intervjuat socialsekreterare som arbetar med utredning av spelmissbruk, ville vi fråga dem om utredningsarbetet som sker för att hjälpa en klient samt deras personliga erfarenheter av detta fenomen. Eftersom alla socialsekreterare har olika erfarenheter kan svaren variera på frågor om personliga erfarenheter. För att skapa hög validitet lade vi mycket tid och energi på att utforma bra intervjufrågor. Vi intervjuade socialsekreterare från olika kommuner för att det var de intervjuer som vi fick tag på. Vår utgångspunkt var att intervju socialsekreterare från en och

samma kommun. För att stärka den interna tillförlitligheten på vår studie delade vi med oss av de tolkningar som vi utförde till varandra. Vi utgick även från samma grund när vi skulle tolka vårt material, denna grund var präglad av de teorier som valts.

3.8 Etiska överväganden

När det kommer till etiska principer i relation till den forskningsmetod som vi valde (intervjuer) hänvisar Elden (2020) till Jennifer Masons fem etiska aspekter, dessa aspekter syftar på att få forskaren till att ifrågasätta vad hen efterfrågar i sin intervju eller i sina intervjufrågor. I de fall där intervjufrågorna eventuellt är för privata eller för personliga, eller där intervjufrågorna kan handla om obekväma situationer eller upplevelser som intervjupersonen har varit med om eller utsatts för bör frågorna tänkas igenom. Om ens intervjufrågor kan anses vara känsliga på det sättet som beskrivs finns det anledningar som talar emot att frågorna är etiskt motiverade. Detta betyder att forskaren skall kunna motivera varför de ställer frågor som är av en känslig karaktär, om forskarna inte kan motivera detta så är det bättre att låta bli att ställa denna typ av frågor. Aspekt nummer två handlar om hur de utvalda frågorna ställs och framförs till intervjupersonen. Om det är så att forskaren har för avsikt att provocera eller avslöja intervjupersonen, måste forskaren ta med i åtanke hur detta kan komma att påverka utfallet av intervjuerna, likväl kan det komma att påverka om intervjupersonen väljer att samtycka till intervjuerna eller ej. Den tredje aspekten handlar om hur mycket forskaren tillåter och möjliggör för intervjupersonen att berätta. En del intervjuer kan framställa mer information än vad forskaren var beredd på, denna information kan dessutom anses vara känslig information för intervjupersonen. I lägen som dessa bör inte forskaren inkludera denna information i hänsyn för intervjupersonens integritet. Den fjärde aspekten handlar om intervjupersonernas anonymitet och hur forskaren kan garantera denna anonymitet. Är det så att intervjun har producerat fram väldigt mycket personlig information, kan detta innebära att processen för att anonymisera intervjun försvåras. Då är det av stor vikt att forskaren informerar intervjupersonen. Den sista aspekten tar i åtanke det maktperspektiv som finns mellan forskaren och intervjupersonen. Med detta menas att forskaren har makten att analysera och tolka materialet, detta innebär att forskaren har en skyldighet att hantera det material som producerats på ett respektfullt sätt.

I våra analyser hade vi för avsikt att behålla intervjupersonernas anonymitet, detta är något som vi gjorde väldigt tydligt för våra deltagare innan vi påbörjade intervjun. Våra

intervjufrågor är även utformade på så sätt att vi inte vill ta del av någon personlig och känslig information om intervjupersonen, det vill säga våra intervjufrågor är mer allmänt hållna för en socialsekreterare. Eftersom våra intervjufrågor är väldigt allmänna och vår frågeställning likaså, finns det ingen avsikt att provocera eller sätta dit en intervjudeltagare, vi utelämnar alltså den aspekten helt då det inte ligger i vårt syfte. Vi hade även för avsikt att låta intervjupersonen berätta så mycket som möjligt och inte avbryta om hen svävar iväg. Vi anser att det är bättre om information som inte är lämplig sällas bort när vi sammanställer intervjuerna och inte vid intervjutillfället. Vi väljer även att tänka på maktfördelningen mellan forskaren och intervjupersonerna, i förhållande till det material som vi kommer att tolka. Vi utgår ifrån att vara så rättvisa och korrekta som möjligt när vi tolkar och analyserar våra intervjuer.

I relation till informantskydd menar Bryman (2018) att det finns fyra centrala krav inom forskningen som forskaren ska följa och informera studiens deltagare om. Om forskaren följer dessa krav uppfyller denne de forskningsetiska principer som finns för att utföra forskning. *Informationskravet* beskriver vikten av att alla individer som deltar i en studie också ska känna till dess syfte och vilka delar som ingår i studien. Dessutom ska deltagarna informeras om att de har möjligheten att avbryta sitt deltagande när de vill. *Samtyckeskravet* är det andra kravet och detta handlar om att forskaren eller studenten som utför en studie alltid ska erhålla deltagarnas samtycke. För omyndiga personer kan det behövas att deras föräldrar samtycker till deras deltagande. Det tredje kravet, *konfidentialitetskravet*, indikerar att de uppgifter som deltagare i studien delar med sig av ska hållas privat. Detta betyder att deltagarna ska anonymiseras i studien så att de inte går att identifieras och att inga obehöriga får ta del av informationen som deltagarna delat med sig av. *Nyttjandekravet* är det fjärde och sista kravet. Detta krav menar att den information och material som deltagarna bidragit med enbart får användas till studiens forskningsändamål. Samtidigt får informationen inte heller användas på ett sätt att den kan skada deltagaren (Bryman, 2018).

I vårt informationsbrev förklarade vi allt som är av relevans för arbetet och intervjuprocessen, vi uppmuntrade även intervjupersonerna till frågor om det var något som var oklart. I samband med intervjun presenterade vi en samtyckesblankett för intervjupersonen. På blanketten fick de även där information om intervjun och vilka rättigheter och friheter de besitter. När det kom till konfidentialiteten informerade vi deltagarna hur vi kommer att behandla deras uppgifter och att vi kommer att behandla deras

uppgifter väl. I samband med att vi informerade om konfidentialiteten tydliggjorde vi även för intervjupersonen att uppgifterna vi får in endast kommer att användas för vårt forskningsprojekt. I vårt informationsbrev framgick det även att intervjupersonen utan vidare förklaring kunde avsluta intervjun när hen ville.

3.9 Arbetsfördelning

Vår utgångspunkt för uppdelningen av arbetet har alltid varit att vi ska göra lika mycket. Vi valde därför att dela upp arbetet på så sätt att det blev rättvist för oss båda. Under alla intervjutillfällen deltog båda två. Vi delade bland annat upp intervjuerna så att vi båda höll i vars två intervjuer samt transkriberade två intervjuer. Den som inte höll i intervjun ansvarade för ljudinspelningen samt inflikade med följdfrågor vid behov. Vi har även varit noga med att vi i allmänhet har lagt ner lika mycket tid på arbetet, vilket har varit lätt att kontrollera då vi i större delen av tiden har jobbat tillsammans.

4. Teori

4.1 Handlingsutrymme

Gräsrotsbyråkrater är ett begrepp som används för bland annat socialarbetare inom socialtjänsten, som arbetar med att bevilja insatser av olika slag åt hjälpsökande medborgare. Det som utmärker gräsrotsbyråkraterna är att de har ett handlingsutrymme när det kommer till bestämmandet av exempelvis insatsers utformning. Detta handlingsutrymme som gräsrotsbyråkraterna arbetar inom är nödvändigt eftersom gräsrotsbyråkraterna hamnar i svåra situationer av mellanmännskliga samspel som inte kan ersättas av standardiserade arbetssätt eller regler och riktlinjer. Vissa mellanmännskliga samspel kräver därav att gräsrotsbyråkraten anpassar sitt handlande efter situationen och att arbetet utförs med en flexibilitet (Lipsky, 2010).

Enligt Svensson, Johnsson & Laanemets (2008) handlar socialarbetarens handlingsutrymme om den komplexitet som uppstår när socialarbetaren som tillhör en myndighet möter medborgaren som exempelvis söker hjälp. Att använda begreppet medborgare istället för klient framhäver att det handlar om en människa som är mycket mer än bara en klient. Beroende på vilken organisation socialarbetaren tillhör medföljer olika mål och uppdrag som

denne måste anpassa sig efter. Socialarbetaren och medborgarens möte är också ett möte två människor sinsemellan. Det kan därför uppstå ett dilemma som påverkas av hur mycket handlingsutrymme socialarbetaren har. Socialarbetaren måste delvis förhålla sig till sin organisations uppdrag samtidigt som denne måste möta medborgarnas önskan. Därmed påverkar bland annat organisationen hur stort socialarbetarens handlingsutrymme blir. Samtidigt påverkas handlingsutrymmet av ytterligare faktorer, såsom rutiner, professionella tolkningar, traditioner och hur bra socialarbetaren kommer överens med medborgaren, vilket även framhävs av Lipsky (2010). Det komplexa för socialarbetaren blir att förhålla sig till dessa påverkande faktorer samtidigt som moral och normativa perspektiv även har inverkan på handlingsutrymmet. För att finna en balans i detta dilemma och se till att alla parter blir nöjda krävs det att socialarbetaren använder sitt handlingsutrymme resonligt. Svensson, Johnsson & Laanemets (2021) menar att beroende på vilket perspektiv en socialarbetare tar, det vill säga, antingen organisationens perspektiv eller medborgarens perspektiv har detta stor påverkan på hur handlingen uppfattas. Att till exempel en klient som ansöker om bistånd för en behandling nekats eftersom klienten inte uppfyller kraven, låter ur organisationens perspektiv som självklart. Detta krav som klienten inte uppfyller kan exempelvis vara att denne måste vara drogfri en period för att kunna beviljas bistånd. Kravet gör det möjligt för organisationen att erbjuda behandlingar till de klienter som är lämpligast eller kan dra nytta av behandlingen bäst. Samtidigt kan klientens problem vara att den inte klarar av att vara drogfri och att det är detta problem som klienten behöver hjälp med. Ur klientens perspektiv blir det nekade biståndet motsatsen till självklart. Socialarbetarens handlingsutrymme betyder delvis att socialarbetaren har en valmöjlighet kring hur denne ska förhålla sig till organisationens krav. Men det krävs även att socialarbetaren har förmågan att kunna sätta saker i olika perspektiv och använda sin professionella kunskap för att göra korrekta bedömningar. Det är mellan dessa två faktorer, det vill säga, professionen och organisationen som handlingsutrymmet uppstår. En profession med mycket inflytande och en strävan till förändring har förmågan att påverka organisationen, medan en profession utan dessa egenskaper lätt kan bli ett verktyg åt organisationen (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2021).

4.2 Standardisering

I en artikel skriven av Ponnert & Svensson (2016) beskrivs standardisering av socialt arbete som något idealt. EBP (evidensbaserad praktik) är något som har bidragit till god och hög kvalitet för socialt arbete. Med detta har även standardisering av socialt arbete utvecklats och blivit något som anses vara idealt. Ponnert och Svensson beskriver idén om standardisering men även EBP som en bidragande faktor till att göra ett bra arbete för klienten. De skriver även att manualer och riktlinjer anses vara bra för praxis, enligt nationella myndigheter. I Sverige har socialstyrelsen börjat jämföra kvalitet bland olika socialtjänster, och de jämför delar av kvaliteten utifrån standardiserade verktyg och användningen av dem. I praktiken bidrar standardisering till en viss legitimitet då detta arbetssätt främjar de riktlinjer och verktyg som existerar inom en organisation. Det bidrar även till så lika behandling och tillvägagångssätt med klienter som möjligt. Ponnert & Svensson beskriver även likheten mellan marknadslogik och serviceorganisationer i dagens samhälle, då serviceorganisationer idag delar upp sin arbetsprocess i olika arbetsenheter för att kunna specificera de olika processerna som finns. För att en organisation ska kunna uppnå ett standardiserat förhållningssätt måste sociala normer och professionella värderingar sättas i fokus då det bidrar till att organisationen ökar sin trovärdighet. Vidare skriver Ponnert & Svensson att till exempel manualer är ett hjälpmedel för den yrkesverksamma så att de ska kunna jobba efter organisationens krav. Med detta skriver även Ponnert & Svensson att det tillkommer konsekvenser då handlingsutrymmet och det professionella omdömet kan komma att påverkas då socialarbetaren skapar en vana att luta sig tillbaka på manualer och riktlinjer så att de istället börjar utveckla ett administrativt tankesätt. Enligt Ponnert & Svensson är standardisering något som minskar osäkerheten för de yrkesverksamma men även för klienter, detta då de standardiserade verktygen bidrar till transparens, förutsägbarhet och enhetlighet. Att jobba utefter standarder gör det även möjligt att utvärdera arbetet och därmed öka kvaliteten (Ponnert & Svensson,2016).

Vidare kan standardisering och handlingsutrymme ses som varandras motpoler, det vill säga, vid mer standardisering kommer handlingsutrymmet att minska eller tvärtom.

Standardiseringen inom Socialtjänsten uttrycker sig i form av att socialsekreterare numera har standardiserade bedömningsverktyg att förhålla sig till i sitt beslutsfattande. Dessa bedömningsverktyg påverkar socialsekreterarens handlingsutrymme genom att begränsa socialsekreterarens valmöjligheter att utreda ett ärende. När socialsekreteraren har en

standardiserad bedömningsmetod att förhålla sig till innebär det att utredningen ska göras enligt bedömningsmetodens rutiner, vilket kan bli motstridigt när socialsekreteraren hellre hade tagit sig an ärendet på ett annat vis. Vidare hänvisar Jönsson (2021) till Hjärpe och Martinell Barfoed som kom fram till att socialsekreterare inte bara följer bedömningsinstrumentens manual helt utan att reflektera kring dess påverkan på samtalet.

Syftet med de standardiserade metoderna är däremot att öka kvaliteten i besluten genom att minimera alternativa handlingsätt som anses vara mindre bra. Att bara se ett handlingsalternativ som genomförbart innebär å andra sidan att socialsekreteraren inte har något handlingsutrymme, vilket tydliggör komplexiteten mellan att förhålla sig till både standardisering och handlingsutrymme (Jönsson, 2021). Vidare kan tidspressen som socialsekreterare upplever på grund av den stor mängd ärenden även påverka i vilken mån socialsekreteraren använder sitt handlingsutrymme. Den stora mängden ärenden i samband med tidspressen kan innebära att det inte finns tid att resonera kring olika handlingsalternativ i varje ärende. Därav kan socialsekreterare ibland behöva bedöma vilket ärende som kräver mer användning av sitt handlingsutrymme. I de ärenden som inte bedöms behöva ytterligare tolkningar antas ett mer standardiserat utredningssätt som inte kräver lika mycket tid (Jönsson, 2021).

5. Resultat och analys

I vår resultatdel kommer det att finnas två olika huvudteman som identifieras. Det första huvudtemat är utredningsprocessen och dess standardiserade verktyg. Denna utredningsprocess är i relation till socialsekreterarnas utredning av missbruk och syftar på olika processer som socialsekreterarna går igenom i arbetet med en klient som innehar missbruk. När vi använder oss av begreppet utredning syftar vi på utredning av missbruksärenden. Huvudtema två handlar om uppmärksammandet av spelmissbruk samt kunskapen om spelmissbruk bland socialsekreterare.

5.1 Introduktion till intervjupersonerna

I denna del kommer vi ta med information från de fyra intervjuerna som vi har utfört. Intervjupersonerna är alla från olika kommuner och verksamheter, men jobbar/ har jobbat med samma typ av målgrupp, vilket är vuxna med missbruk. Samtliga intervjuade socialsekreterare jobbar/ har jobbat med utredning och bedömning av missbruk inom

socialtjänsten. Intervjupersonerna kommer att benämnas med IP (Intervjuperson) och sedan en siffra. Detta för att bibehålla intervjupersonernas anonymitet och för att inte uppenbara konfidentialiteten för intervjupersonen.

Intervjuperson 1 (IP 1), utbildad socionom, har jobbat inom socialt arbete i tio år. Jobbar just nu som socialsekreterare på beroende- och avhopparenheten. Denna verksamhet jobbar med att utreda människor med missbruk för att sedan kunna bedöma och bevilja insatser.

Intervjuperson 2 (IP 2), utbildad socionom och jobbar just nu som socialsekreterare på utredningsenheten för vuxna. Denna verksamhet jobbar med att utreda vuxna för att sedan kunna bedöma och bevilja insatser.

Intervjuperson 3 (IP 3), utbildad socionom och jobbar just nu som socialsekreterare på vuxenheten för missbruk och beroende. Denna verksamhet jobbar med att utreda vuxna för att sedan kunna bedöma och bevilja insatser.

Intervjuperson 4 (IP 4), utbildad socionom, jobbar just nu som socialsekreterare inom öppenvård och boende som är en stödinsats för vuxna. IP 4 har jobbat som utredare av klienter med missbruk.

5.2 Standardiserade processer och bedömningsverktyg

I detta huvudtema kommer vi sammanfatta och analysera resultaten från intervjutillfällena som handlar om hur den standardiserade processen går till och vilka bedömningsverktyg som socialsekreterarna använder under processens gång. Dessutom kommer detta avsnitt behandla huruvida bedömningsverktygen fångar upp spelmissbruk.

Intervjupersonerna beskriver hur processen inleds på ett liknande sätt. Detta citat från IP 3 sammanfattar det väl.

“Först och främst så får vi ju in en ansökan eller anmälan, det är ju så att ärendet aktualiseras antingen muntligen eller skriftligen.” (IP 3)

Detta citat illustrerar att ett ärende med en individ som har missbruksproblematik börjar med att antingen personen själv ringer in till socialtjänstens mottagningsenhet och beskriver sina problem. Alternativt kan ärendet börja med en orosanmälan som kommer till socialtjänsten skriftligen. En av intervjupersonerna (IP 2) poängterar att det inte görs någon skillnad på hur utredningsprocessen inleds oavsett missbruk. Processen fortsätter sedan genom att socialsekreterarna kontaktar klienten för att boka in ett möte. I samband med det första mötet inleds utredningsprocessen i och med att socialsekreterarna börjar ställa frågor om exempelvis olika typer av missbruk. Samtliga intervjupersoner förklarar vidare att det är standard att boka in en ASI-intervju vid detta tillfälle. IP 1 menar att det är ett krav från arbetsgivaren att använda sig av ASI vid utredning samtidigt som Socialstyrelsen rekommenderar det. IP 4 arbetade inte med utredning av spelmissbruk vid tillfället för intervjun, men har däremot tidigare i sin karriär arbetat med just utredning av missbruk. IP 4 menar att när de fick in en anmälan eller att det var en person som ansökte om behandling skulle ASI-intervjun göras under andra mötet.

Vidare när socialsekreterarna kommit till den del i processen när det är aktuellt med ASI-intervjun så nämnde alla att det handlade om den ASI-intervju som kallas ASI-grund. ASI-grund är den grundläggande ASI-intervjun som kartlägger en stor del av klientens livsområden. I screeningverktyget ASI-grund tas spelproblem inte upp i någon större bemärkelse. Av de 180 frågor som finns med i ASI-grund finns enbart en fråga om specifikt spel om pengar. IP3 beskriver att det i avsnittet om arbete och försörjning dyker upp en fråga om spel.

“Frågan där är ju sådär, har du under de senaste 30 dagarna fått pengar från spel? Så det är ju ändå en fråga. Visst, det kan ju vara, nej inte de senaste 30 dagarna men kanske de senaste 10 åren har man haft jättemycket problem” (IP 3)

Ur citaten från IP3 går det att utläsa att om en socialsekreterare blint följer ASI-intervjuns frågor kommer denne enbart att få information om sin klients spelvanor de senaste 30 dagarna. Detta visar i relation till Lipsky (2010) på att bara följa ASI-intervjun in i minsta detalj kan vara negativt för att uppmärksamma spelproblem, därav kräver vissa situationer att socialsekreteraren inte förlitar sig blint på standardiserade rutiner utan använder sitt

handlingsutrymme för att fånga upp spelproblem genom att vara flexibel och anpassa frågor efter situationen.

ASI-intervjun är en del av den standardiserade arbetsprocessen hos socialtjänsten samtidigt som Ponnert och Svensson (2016) menar att standardisering anses vara ett ideal att sträva efter inom socialt arbete. Det kan därför bli problematiskt att enbart ha med en fråga om spelproblem i den mest grundläggande ASI-intervjun, eftersom spel om pengar inte får särskilt stort utrymme i detta bedömningsverktyg. När spelmissbruk även är ett missbruk som klienter brukar dölja kan det vara problematiskt att enbart ställa en fråga om det (Cowlshaw, 2014).

Om det redan framkommit att klienten hade spelproblem kunde socialsekreterarna även använda sig av ett ASI-formulär mer anpassat för spelproblem, det vill säga, ASI-spel. IP1 berättar att hen brukar använda sig av ASI-spel i de flesta ärendena.

“Alltså jag kan ju bara svara utifrån mig själv men när jag gör intervjun så ställer jag alltid de första frågorna i spel delen men det var det som klienten ger på de allra första frågorna där är ju också avgörande för om vi fortsätter” (IP1)

Eftersom ingen av de andra intervjupersonerna berättade att de brukade använda sig av ASI-spel i samband med ASI-grund om det inte uppdagats att klienten hade ett spelmissbruk, går det att säga att det inte tillhör den standardiserade processen att använda sig av ASI-spel där intervjupersonerna arbetar. Däremot synliggör citatet att hen använder sitt handlingsutrymme och gör bedömningen att det kan vara viktigt att ställa frågor om spelproblem även om det inte är uppenbart att klienten har det. Detta tillvägagångssätt går även i linje med det som framkommer i Anderberg och Dahlbergs (2015) studie, vilket är att spelproblem ska vara en del i det dagliga utredningsarbetet eftersom det förekommer individer med spelproblem som är i kontakt med socialtjänsten. Vidare kan en standardiserad rutin kring att ställa frågor om spelproblem vara ett sätt att öka kvaliteten i utredningsprocessen (Ponnert och Svensson, 2016). Ur citatet går det även att utläsa att beroende på hur en klient svarar på frågorna från ASI-spel formuläret kommer det ha betydelse för om socialsekreteraren fortsätter att utreda spelmissbruket. IP1 berättar vidare att det även blir mer komplicerat i dessa utredningssammanhang då de jobbar utifrån

socialtjänstlagen som bygger på frivillighet. Detta innebär att en klient inte behöver dela med sig av sitt spelmissbruk.

Alla intervjupersoner uttryckte tydligt att det fanns olika sätt att uppmärksamma ett spelmissbruk. Det mest förekommande var att genom bedömningsverktyget ASI (Addiction Severity Index) grund fånga upp indikationer på att klienten hade problem med spel om pengar. Detta sätt att uppmärksamma ett spelmissbruk var beroende av klientens vilja att tala om för socialsekreteraren om deras problematik. Klientens vilja att berätta för socialsekreteraren är avgörande för om spelmissbruket identifieras under momentet ASI intervju eller ej.

“Men det bygger ju i grund och botten på att personen frivilligt är villig att säga att den har ett missbruk” (IP 4).

För att öka chansen att klienten väljer att dela med sig av sitt spelmissbruk är det enligt intervjupersonerna av stor vikt att jobba på alliansen mellan klient och socialsekreterare. Detta då det kan bidra till att klienten väljer att öppna upp sig mer och därav dela med sig av sitt spelmissbruk.

“Det är även viktigt att under processen bygga upp en allians med klienten då de oftast väljer att dela med sig av mer.” (IP 1).

Enligt IP 1 existerar det ett stort mörkertal när det kommer till spelmissbruk, detta eftersom majoriteten av fallen där spelmissbruk uppmärksammas kommer i samband med att klienten frivilligt delar med sig av situationen. IP 2 menar samma sak och uttrycker sig även om att det mörkertal som existerar oftast är kopplade till klienter som har någon typ av samsjuklighet. Det kan vara klienter som ställs inför en utredning där deras primära problematik är till exempel alkoholmissbruk, vilket framkom antingen i orosanmälan eller när de själva valde att ringa in. Detta kan komma att försvåra uppmärksammandet av spelmissbruket (om det finns ett sådant hos klienten) i ett tidigt stadium. Dock menar IP 2 att det med tiden kan komma att identifieras fler indikationer på spelmissbruk hos klienten. Detta kan vara till exempel kontoutdrag eller skulder hos klienten. Detta är även något som de resterande intervjupersonerna har yttrat sig om. IP 4 har erfarenheten av att det oftast är så att

spelmissbruket uppmärksammas med hjälp av andra faktorer som kretsar runt en klient, till exempel betalning av hyra eller mat.

“Jag har inte varit med om själv att det har varit en person som mitt under en kontakt har sagt att jag har ett spelmissbruk. Men det kan komma lite efter ett tag att det är någon som kanske hamnar i en situation där de säger att fan jag har inte råd för mat månaden ut.” (IP 4).

ASI är ett etablerat bedömningsverktyg som alla de fyra olika verksamheter och kommuner (de fyra olika intervjupersonerna) använder sig av när en klient med missbruk skall utredas. Det är en del av det standardiserade arbetet som de inleder utredningsarbetet med, ASI grund (som är det första steget av en ASI intervju) följs sedan upp av en ASI- spelintervju om det är så att ASI grund resulterar i indikationer på att klienten har problem med spelandet av pengar. Ponnert & Svensson (2016) beskriver standardisering och hur det skapar bra förutsättningar för arbetsverktyg att främjas och riktlinjer att följas. Genom att använda bedömningsverktyg som ASI skapas bra förutsättningar för utredningsarbetet och bildar en god grund för att kunna identifiera olika typer av missbruk eller psykisk ohälsa. Ponnert & Svensson (2016) skriver även att standardisering är bra för de yrkesverksamma då de tydligare kan följa riktlinjer och uppfylla de krav som organisationen kräver eller har som mål. Något som Ponnert & Svensson även nämner är hur ett standardiserat arbetssätt kan komma att påverka bedömningsförmågan hos yrkesverksamma. Enligt IP 3 existerar det vissa fall där klienten väljer att inte tala sanning under ASI-intervjun och uppger fel information, till exempel att spel om pengar inte är en del av deras vardag när det egentligen är det. För att kunna vara uppmärksam på om det existerar något spelmissbruk hos klienten även om hen har svarat nej på ASI-intervjun krävs det någon typ av bedömningsförmåga och kunskap om hur ett handlingsutrymme kan vara till socialarbetarens fördel för att kunna upptäcka dolda missbruk. Detta innebär att en standardiserad rutin (i detta fall ett bedömningsverktyg) måste vara solid för att kunna fånga upp majoriteten av spelmissbrukare, detta eftersom socialarbetaren förlitar sig på verktyget. I detta fall kan det vara svårt att förlita sig på ett bedömningsverktyg som är grundat på att klienten frivilligt kan välja att svara sanningsenligt på frågorna om till exempel spel om pengar eller inte.

Två av socialsekreterarna nämnde även att de brukade använda sig av ett annat screeningverktyg som heter NODS. Enligt IP3 var screeningverktyget NODS lämpligt att

använda för att kartlägga spelproblem över en livstid eller de senaste 30 dagarna. Samtidigt tyckte IP 1 att ASI och NODS fungerade bra i kombination med varandra och att båda verktygen borde användas om en klient har ett spelmissbruk.

Fortsättningsvis framkom det av intervjuerna att det kan finnas problem med bedömningsverktyget ASI även om intervjupersonerna generellt ansåg att ASI var bra. IP2 berättar att om hen bedömer att det är en akut situation som kräver omedelbart omhändertagande, är det inte lämpligt att utföra en ASI.

”Då sätter man ju sig inte ner och gör en ASI. Det kan vara om personen är väldigt sjuk till exempel. Har väldigt psykiskt illa befinnande. Det är svårt att göra ASI på någon som är väldigt psykotisk till exempel.” (IP 2)

Likaså kan en ASI-intervju inte vara lämplig om klienten har en intellektuell funktionsnedsättning, menar IP 4. I dessa situationer kunde det hända att socialsekreteraren hoppade över vissa frågor för att intervjun inte skulle bli för krävande, vilket gjorde att frågor om spelproblem skippades för de inte ansågs lika viktiga. Detta visar på att IP4 reflekterar över bedömningsverktygets påverkan på samtalet och inte bara följer det utan någon reflektion, vilket överensstämmer med det Jönsson (2021) också hävdar. Däremot syns även en upplevd prioriteringsordning i det som IP4 menar, där spelmissbruk prioriteras mindre än till exempel alkohol -och substansmissbruk. IP4 använder sitt handlingsutrymme genom att prioritera bort frågor om spelproblem för att anpassa utredningen efter klientens förmåga och för att frågor om spelproblem inte ansågs lika viktiga. Detta belyser att handlingsutrymmet IP4 besitter påverkar i vilken utsträckning frågor om spelproblem prioriteras eller inte (Lipsky, 2010).

IP 3 tyckte att ASI-intervjuerna ibland kunde kännas upprepande och tjatiga eftersom det ingår så många frågor i dem. Dessutom kunde det vara så att en klient redan delat med sig av sin situation innan ASI-intervjun men att hen kände sig tvungen att utföra ASI-intervjun för att få uppdaterade svar. Vidare sa IP 3 att hen försökte vara snabb under utredning för att klienten skulle komma ut i behandling så fort som möjligt.

“Men jag har ju förstått att det ibland kan hjälpa att få komma på fler utredningssamtal också. Bara för att själv förstå sin situation och få berätta om den och att verkligen ha någon seriös profession som lyssnar och skriver en ordentlig utredning.” (IP3)

Enligt Ponnert och Svensson (2016) ska standardisering öka organisationens samstämmighet och legitimitet så att alla klienter får samma förutsättningar. I stort sett upplevde alla socialsekreterare att ASI var bra för att kartlägga klientens missbruk. Samtidigt påvisar resultatet från intervjuerna att det standardiserade bedömningsverktyget ASI som tillhör den standardiserade processen på socialtjänsten (där intervjupersonerna arbetar) inte passar alla klienter och alla situationer. I citatet från IP 3 gick det även att utläsa att fler utredningssamtal kan vara bra för att klienten ska förstå sin situation eller för att kartlägga eventuella missbruk. För att alla klienter ska säkerställas en ordentlig och samstämmig utredning krävs det ett standardiserat arbetssätt där utredningssamtalen garanterar att väsentlig information hämtas in. Om det standardiserade arbetssättet garanterar att informationen hämtas in medför detta även att klienten kan förstå sin situation bättre. Om socialsekreterare arbetar utifrån samma standardiserade arbetssätt innebär det att utredningsprocessen för missbruk blir mer objektiv och kan utvärderas enklare, vilket innebär att standardiserade arbetsprocesser gynnar utredningsprocessen (Ponnert & Svensson, 2016). Jämförelsevis kan socialsekreterarnas handlingsutrymme vara nödvändigt för att anpassa utredningen beroende på klientens behov och göra den mer individanpassad, vilket kan göra att klienten blir mer tillfredsställd (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008). IP4 belyser för- och nackdelarna med mycket handlingsutrymme respektive mycket standardisering i citatet nedanför.

“Jag tror att det finns en större risk att vi missar saker, ju större handlingsutrymme vi har. Samtidigt tror jag att det finns en större, alltså att vi kan tillmötesgå flera personer med det. Hade vi haft det här tydliga, en fyrkant att jobba i så hade vi säkert fångat upp majoriteten. Vi hade missat de här små som kanske inte passade i den ramen” (IP 4)

Fortsättningsvis menar IP 4 att hen har mycket handlingsutrymme som socialsekreterare. Hen menar att ett mer standardiserat arbetssätt hade inneburit mindre info fast på fler klienter medan ett arbetssätt med mycket handlingsutrymme innebär mer info fast på färre klienter. Ett standardiserat arbetssätt hade på IP 4 arbetsplats därför kunnat uppfattas som mer effektivt för att nå ut till majoriteten då det finns fastställda riktlinjer som begränsar hur mycket information som hämtas av varje klient. Tvärtom kan mycket handlingsutrymme i

arbetet vara idealt för att få utökad och djupare information i de fall där det krävs att socialsekreteraren lägger ner mer tid på klienten.

Efter ASI-intervjun och utredningssamtalen leder processen till en insats om klienten beviljas för det. Det är socialsekreteraren som gör en bedömning kring vilken insats som är lämplig för klienten beroende på hur stor problematiken är. IP 3 menar att planen i denna del av processen är att klienten ska på behandling i antingen öppenvård eller slutenvård. Enligt IP 1 är den vanligaste insatsen behandling inom öppenvården. Socialsekreterarnas ansvar slutar inte så fort klienten till exempel går ut på behandling, menar IP 2. Fortsättningsvis understryker IP 2 att de har ett uppföljningsansvar under tiden som insatsen genomförs, vilket innebär att socialsekreteraren och klienten utvärderar insatsen både under tiden den löper på och efter att insatsen är avslutad. Det uttalade uppföljningsansvaret som IP 2 nämner kan tyda på att det finns en standardiserad rutin för att följa upp klienter som är på behandling vilket kan öka framstegen med behandlingen och se till att ingen klient faller mellan stolarna. Den antydda standardiserade rutin som IP2 beskriver kan även underlätta för socialsekreteraren att uppnå organisationens krav om en effektiv process (Ponnert & Svensson, 2016).

Uppföljningsansvaret kan jämförelsevis vara IP 2 sätt att utnyttja sitt handlingsutrymme och göra en professionell bedömning och anpassa uppföljningen så att den passar klienten (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008). Därmed kan det finnas inslag av både standardisering och handlingsutrymme i den uppföljningsprocess som IP 2 beskriver.

Resultatet som presenteras i avsnitt 5.1 sammanfattas genom att processen inleds med att socialtjänsten får in en ansökan. Den ansökan kan komma från klienten själv som ringer in till socialtjänsten, alternativt att ärendet blir aktuellt genom en orosanmälan. Det framkommer även i resultatet att ASI-intervjun ASI-grund är det vanligaste bedömningsverktyget där intervjupersonerna arbetar. Detta bedömningsverktyg är en standardiserad del i processen för utredning av bland annat klientens missbruk och kartläggning av klientens liv. ASI-grund innehåller bara en fråga om spel om pengar. Vid utredning av spelmissbruk används ett mer anpassat bedömningsverktyg som heter ASI-spel alternativt NODS som två av socialsekreterarna använde. ASI-spel var inte lika starkt förankrad i utredningsprocessen som ASI-grund, eftersom den inte användes på rutin av majoriteten av socialsekreterarna utan bara om där fanns ett uttalat spelmissbruk. Vidare framgick det att ASI-intervjun kan vara olämplig i situationer där klienten har en intellektuell funktionsnedsättning eller vid akuta situationer som när en klient är psykotisk. Dessutom kan socialsekreterarnas

handlingsutrymme påverka i vilken utsträckning bedömningsverktygen används och om en utredning kräver mer individanpassning för klienten. Sammanfattningsvis betonar intervjupersonerna vikten av att klienten frivilligt delar med sig av sitt spelmissbruk, vilket en stark allians mellan klient och socialsekreterare oftast genererar i. Om det är så att spelmissbruket inte frivilligt presenteras av klienten i samband med aktualiseringen av uppdraget eller vid ASI-intervjun, kan det komma till ytan senare i utredningen. Detta i samband med identifikation av andra faktorer såsom ekonomiska problem hos klienten. När utredningsprocessen är färdig fattar socialsekreteraren beslut om en passande insats för klienten. Därefter har socialsekreteraren ett uppföljningsansvar under tiden som klienten utför sin insats.

5.3 Uppmärksammande av spelmissbruk som sekundär problematik och socialsekreterares kunskapsutmaningar

I denna del av resultatet kommer 2 teman behandlas. Det ena temat beskriver hur spelmissbruk kan uppmärksammas när det inte är klientens primära problematik. Det andra temat handlar om socialsekreterarnas förutsättningar för att uppmärksamma ett spelmissbruk i relation till den kunskap som socialsekreterare besitter om spelmissbruk. Men även hur kunskapen kan komma att påverka socialsekreterarens handlingsutrymme. En del av våra resultat kommer att styrkas med hjälp av citat från våra intervjupersoner.

5.4 Spelmissbruk som sekundär problematik

Samsjuklighet är något som enligt IP 2 är vanligt bland missbrukare. IP 2 påstår att beroendesjukdomen sällan är det primära problemet, och att det oftast finns en bakomliggande förklaring i form av psykisk ohälsa, sorg eller trauman, även att spelmissbruk kan skapa någon typ av psykisk ohälsa hos en individ.

“Alla klienter som är aktuella har ju en samsjuklighet av något slag, man börjar ju inte bara knarka för att det är kul utan att ha något annat som är jobbigt.”

I följd med detta citat förklarar IP 2 att spelberoende oftast har en koppling till psykisk ohälsa och att det oftast är så att klienter med spelberoende har andra typer av missbruk eller psykisk ohälsa utöver spelmissbruket. IP 2 förklarar även att det förekommer klienter som har ett

annat avancerat missbruk i form av alkohol eller narkotika, men att de även har ett spelmissbruk. I dessa fall är det vanligt att klienten berättar om avancerade alkohol eller narkotikamissbruk och utelämnar spelmissbruket. IP 2 tycker att spelmissbruket ändå fångas upp senare i utredningen, detta med hjälp av både ASI-intervjuer och utredningsförfarandet som visar på tillexempel skulder eller dålig ekonomi hos klienten. IP 3 nämner att om ASI-intervjun (grund) inte fångar upp att klienten har ett spelmissbruk så har de inte som rutin att använda sig av ASI- spel. Även om delen som handlar om spelmissbruk i ASI- grund är väldigt liten. Detta kan försvåra att identifiera ett spelmissbruk hos en klient då det inte läggs lika mycket tid och energi på just spelmissbruk. Vilket kan komma att påverka klienten negativt då (om de innehar ett spelmissbruk) det kan leda till psykisk ohälsa.

Enligt Ponnert & Svensson bidrar standardisering av arbetsrutiner till att de yrkesverksamma men även klienter känner mindre osäkerhet kring arbetet som skall utföras. Detta då tillexempel standardiserade verktyg kan bidra till enhetlighet i det arbete som utförs. Genom att inte använda ASI- spel som en rutinintervju oberoende det primära missbruket, kan det leda till att enhetlighet i utredningsarbetet inte skapas eller upprätthålls. Även om kunskapen kring samsjuklighet i relation till spelmissbruk är tydlig uppmärksammas inte spelmissbruket hos alla klienter som besitter det, vilket kan vara ett problem. IP 2 nämner att socialsekreterare i deras verksamhet väljer att behandla klienten som om de har en beroendeproblematik och inte utifrån det specifika missbruket som hen besitter, till exempel alkoholmissbruk, narkotikamissbruk eller spelmissbruk.

5.5 Kunskap i förhållande till handlingsutrymme

IP 4 uttalar sig om att arbetet med att uppmärksamma klienters spelmissbruk har blivit bättre de senaste åren

“Jag tror att, bara ifall man tittar tillbaka, för när jag var nyexaminerad kändes det som att man knappt snackade om spelberoende.” (IP 4).

Med detta menar IP 4 att allmänheten men även myndigheter har blivit mer uppmärksamma på spelmissbruk och att det kan vara något som en individ kan behöva hjälp med. Hen påstår även att en av de förändringarna som hen upplevt är hur spelmissbruk tas upp eller utreds i de första stadierna av en utredning. Vidare leder detta till att spelmissbruket kan

uppmärksammas på ett helt annat sätt än om det inte var en del av den tidiga utredningen, bland annat ASI- intervjun.

Något som även är viktigt att ta upp i förhållande till utvecklingen och synen på spelmissbruk inom till exempel socialtjänsten eller allmänheten är kunskapen om det. IP 1, IP 2 och IP 3 anser att kunskapen om just detta ämne är vagt, både ute på arbetsplatserna (tex socialtjänsten) men även i allmänhet. IP 2 antog att en anledning till detta var för att spelmissbruk inte är lika stigmatiserat i samhället som andra missbruk, till exempel narkotikamissbruk. Ett förslag från IP 2 var att genom till exempel socionomutbildningen lära sig mer om just detta missbruk, så att socionomer som kommer ut i verksamheter där spelmissbruk förekommer, har en stadig grund i vad det faktiskt innebär. I detta beskriver även IP 2 att fokus måste riktas mot beroendesjukdomen och att folk som jobbar med människor som lider av något typ av beroende vet vad det innebär och vilka konsekvenser det kan ge. IP 1 uppger att spelmissbruk inte tas på samma allvar som andra missbruk, detta eftersom missbruk som till exempel narkotika kan ge dödliga konsekvenser. Medan spelmissbruk ger sociala, psykiska och ekonomiska konsekvenser, och dessa konsekvenser är inte lika allvarliga som döden. Detta visar på att kunskapen om de konsekvenser som ett spelmissbruk kan ge inte tas på lika stort allvar. IP 4 anser att kunskapen om spelmissbruk går hand i hand med förmågan att kunna uppmärksamma missbruket hos klienter. Därför anser hen att det borde läggas mer resurser på yrkesverksamma som berör klienter med spelmissbruk. Detta både för att kunna höja kunskapen om fenomenet, men även för att ge de yrkesverksamma bästa möjliga förutsättningar för att kunna jobba med klienter som har spelmissbruk och därmed öka chansen att kunna uppmärksamma en klients spelmissbruk. Forsström och Samuelsson (2018) beskriver i sin studie ett liknande fenomen, där det råder bristande kunskap och medvetenhet om just spelmissbruk, och att detta då påverkade infångandet av klienter med spelmissbruk. I vissa fall var det även så att det fanns en viss oklarhet om vem som skall ta hand om dessa klienter och hur de ska forma handlingsplaner för att behandla klienten.

Om kunskapsnivån är låg när det kommer till spelmissbruk får det konsekvenser för det handlingsutrymme som den yrkesverksamma besitter. Svensson, Johnsson & Laanemets (2008) skriver om handlingsutrymme och vad som kan påverka ett handlingsutrymme. Ett av de fenomen som kan påverka ett handlingsutrymme är professionella tolkningar. Eftersom professionella tolkningar är baserat på den kunskap som den yrkesverksamma besitter, blir

detta problematiskt när det finns en kunskapslucka, då handlingsutrymmet begränsas. Genom att öka kunskapen hos de yrkesverksamma bidrar det till att handlingsutrymmet stärks. Detta då medvetenheten och möjligheten att kunna identifiera ett spelmissbruk inom socialtjänsten eller andra yrkesverksamheter ökar. Eftersom alla intervjupersonerna uppgav att de besitter ett stort handlingsutrymme och att de har bristande kunskap kring spelmissbruk, blir detta genast en viktig aspekt i utvecklingen för att kunna uppmärksamma så många fall av spelmissbruk som möjligt.

Det resultat som presenteras från 5.2 är kopplat till de standardiserade rutiner som finns för att kunna uppmärksamma spelmissbruk och kunskap om ämnet spelmissbruk ute i verksamheterna. Resultaten visar även på att det finns en koppling mellan psykisk ohälsa och spelmissbruk, vilket betyder att samsjuklighet är av relevans när det kommer till klienter med spelmissbruk. Kunskapsnivån när det kommer till spelmissbruk anses vara relativt låg, detta både bland yrkesverksamma men även i allmänhet. I samband med detta föreslås att resurserna kring utredning och behandling av spelmissbruk ökar, men även att utbildning om ämnet äger rum, detta för att kunna hantera spelmissbruk effektivare.

6. Diskussion

Faktumet att vi bara fick tag i fyra stycken intervjupersoner kan enligt Alan Bryman (2018) skada den externa validiteten. Detta då resultatet inte kan generaliseras på samma sätt till skillnad om vi hade haft lite fler intervjuer. Trots detta har vi med ett djup besvarat våra frågeställningar. Nu efter vårt arbete så har vi funderat på varför vi inte fick tag på så många intervjupersoner. En av anledningarna tror vi är att många socialarbetare idag inte är så insatta eller bekanta med just frågan om spelmissbruk. Detta grundar vi i att majoriteten av de som återkopplade till oss valde att skicka vidare oss till någon annan verksamhet även om vi ansåg att de var lämpliga för att besvara våra frågor. På grund av att vi inte fick tag i intervjupersoner i närheten av där vi bor valde vi att utöka vår sökning efter socialsekreterare. Vi fick då tag i två intervjupersoner där avståndet oss emellan var för långt för att utföra en fysisk intervju. Vi valde därför att utföra dessa två intervjuer över zoom, vilket medförde en del för- och nackdelar. De nackdelar som vi la märke till med att utföra intervjuerna över zoom var att det var svårare att få ett naturligt samtal eftersom det var svårt att läsa av när det var passande med en följdfråga exempelvis. Dessutom var det svårare att läsa av intervjupersonernas kroppsspråk vilket gjorde att intervjun kändes hackig emellanåt.

Jämförelsevis upplevde vi vissa fördelar med att ha intervjuerna digitalt över zoom, såsom att det bidrog till en ökad flexibilitet. Denna flexibilitet gjorde det till exempel enklare för oss att boka in intervjuer med kort varsel då vi inte behöver pendla mellan olika adresser. Utöver detta har de digitala intervjuerna över zoom möjliggjort ett större geografiskt omfång i form av socialsekreterare från olika kommuner, detta hade vi inte fått om vi bara intervjuade socialsekreterare från samma kommun, vilket var vår ursprungliga idé.

6.1 Resultatdiskussion

Forsström och Samuelssons (2018) studie kom bland annat fram till att det finns brister på resurser och handlingsplaner vid utredning och behandling av spelmissbruk hos socialtjänsten. Samtidigt är det lagstadgat sedan 2018 att socialtjänsten har ett ansvar för individer som har ett spelmissbruk. Vidare så menar Forsström och Samuelsson (2018) att det är centralt att frågan om spelproblem ska ställas till klienten när det framkommit upprepade problem med psykisk ohälsa eller ekonomin. Detta överensstämmer med Anderberg och Dahlbergs (2015) forskning som kom fram till att det är av stor vikt att frågan om spelproblem ska följas med i socialtjänstens utredningar och bedömningar. I relation till detta menar vi att det är viktigt att socialsekreterare använder sitt handlingsutrymme och professionella bedömningsförmåga i utredningsarbetet för att frågan om spelproblem ska kunna vara en del i utredningsarbetet. I vårt resultat framgick det att bara en av 180 frågor i ASI-grund handlar om spelproblem. Denna fråga handlar dessutom bara om att klienten fått pengar från spel de senaste 30 dagarna. Vi menar att endast en fråga om spel om pengar inte är tillräckligt för att anse att spelproblem är en del i det dagliga utredningsarbetet, därav behövs den enskilde socialsekreterarens handlingsutrymme i vissa fall. Bland våra resultat visade det sig att endast en av de fyra socialsekreterarna (IP1) använde sig av ASI-spel i samband med ASI-grund på rutin oavsett om klienten inte medgett att den hade spelproblem. Detta tycker vi illustrerar hur en socialsekreterare bör arbeta för att leva upp till det som Forsström och Samuelsson (2018) samt Anderberg och Dahlberg (2015) menar. Vidare framhåller resultatet att frågorna om spelproblem är avgörande för om socialsekreteraren fortsätter att utreda spelmissbruket eller inte. Detta tycker vi betonar vikten av att socialsekreterarna bör ha frågan om spelmissbruk i åtanke och inte förlita sig på de standardiserade bedömnings-verktygen till fullo. Vi anser att ASI-grund ensam inte uppfyller det behov som krävs för att spelproblem och spelmissbruk ska vara en del i utredningsarbetet. Vi föreslår därför att både ASI-grund och ASI-spel bör tillhöra den standardiserade

utredningsprocessen hos socialtjänsten så det inte är upp till enskilda socialsekreterares handlingsutrymme att använda sig av båda bedömnings-verktygen. Alternativt kan ett utvecklat eller nytt screeningverktyg vara det som krävs för att utredningsprocessen på socialtjänsten ska bli så bra som möjligt. Guilcher et al (2020) menar att det ideala screeningverktyget ska vara ett standardiserat screening-protokoll där det tydligt framgår för den professionella när screeningen är lämplig och vilka klienter som ska screenas. Det ska även vara enkelt för den professionella att följa upp klienten med hjälp av screening-verktyget. Till sist framhävs det att ett screeningverktyg ska vara konstruerat så att alla av klientens missbruksproblem och övriga problem synliggörs. Om ett screeningverktyg uppfyller de krav som Guilcher et al. (2020) tog upp kan socialsekreterare generellt förlita sig på att screeningverktyget kartlägger alla problem som en klient kan ha. I vårt resultat framgick det att de screeningverktyg som används idag, vilket främst var ASI, inte passar alla klienter. ASI-intervjun upplevdes bland annat inte fungera när en klient var psykotisk eller hade en intellektuell funktionsnedsättning samtidigt som intervjun tog lång tid och kändes upprepande. Detta påvisar att det finns ett behov av att socialsekreterarna har ett handlingsutrymme för att kunna hitta kreativa lösningar. Motsättningen mellan standardisering och handlingsutrymme synliggjordes även av IP4. Hen menade att mycket standardisering hade fångat upp majoriteten av klienterna men att vissa klienter som inte passade in i den ramen hade hamnat utanför. I relation till föregående rad menar Lipsky (2010) att socialsekreterare arbetar med svåra mellanmänskliga situationer som inte kan bytas ut mot standardiserade arbetssätt, eftersom det krävs att socialsekreteraren har utrymme för kreativa lösningar och att anpassa sitt arbete efter situationen. Vi anser därför att det finns ett behov av reflektion kring hur mycket utrymme standardiserade rutiner alternativt handlingsutrymme ska få i utredningsarbetet.

Att öka socialsekreterarnas handlingsutrymme kontra att ha mer standardisering i utredningsprocessen har båda sina för- och nackdelar. Mer standardisering kan vara ett sätt för socialtjänsten att arbeta mer evidensbaserat och utvärderingsbart (Abrahamson och Tryggvesson, 2009), medan mer handlingsutrymme kan anpassa utredningsprocessen bättre för vissa klienter. Vi anser att det är svårt att påstå vilken väg som är bäst att ta samtidigt som vi är eniga att det inte är möjligt att utesluta någon del. En socialarbetare kan välja mellan att godta det handlingsutrymme som finns i nuläget eller anstränga sig för att ändra på det. När socialsekreteraren uppmärksammar exempelvis brister i processen för övriga i organisationen försöker denne ändra på sitt handlingsutrymme. Detta kan i sin tur leda till att

socialsekreterarna får ett utökat handlingsutrymme eftersom till exempel de standardiserade rutinerna inte täcker behoven (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2021). Därav menar vi att handlingsutrymme är nödvändigt för att komplettera och utvärdera standardiserade processer. Utan handlingsutrymme blir socialsekreteraren snarare ett verktyg åt organisationen, vilket innebär att socialsekreteraren strickt jobbar utifrån organisationens vilja, istället för att handla utifrån vad socialsekreterarens profession kräver (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2021).

Ett av de resultaten som vi fått fram visar att kunskapen om spelmissbruk eller spelberoende inte är så hög. Kunskapsbristen existerar både ute i verksamheterna men även i allmänhet. För att yrkesverksamma skall kunna utföra ett effektivt och bra arbete med klienter som har spelmissbruk, krävs kunskap om ämnet. Speciellt då processen i många lägen förlitar sig på socialsekreterarens handlingsutrymme. Enligt Svensson, Johnsson & Laanemets (2021) består en stor del av ett handlingsutrymme av professionella tolkningar. Dessa tolkningar är i grund och botten baserat på den kunskap som socialsekreteraren besitter. Därför bidrar kunskap till en bättre kvalitet på handlingsutrymmet. I en studie gjord av Forsström och Samuelsson (2018) beskrivs även kunskapsbristen när det kommer till spelmissbruk. I studien uppger forskarna att en av konsekvenserna av detta är att verksamheter inte vet vem som har ansvar för att behandla individer som lider av spelmissbruk. Något som de även tar upp i studien är att bristande kunskap leder till bristande medvetenhet när det kommer till just spelmissbruk. Bristande medvetenhet om problematiken kan i sin tur leda till att uppmärksammandet av spelmissbruk försämras. Detta då socialsekreteraren inte har en rutin för att hantera klienter med spelmissbruk. Eftersom samhället idag är väldigt påtagligt när det kommer till spel om pengar, och att det existerar väldigt mycket reklam om just spel om pengar, kanske det hade varit en bra idé att lägga mer resurser på detta. Speciellt att öka resurser kring kunskap om spelmissbruk, detta då det kan generera nya idéer om hur socialtjänsten kan utveckla sitt arbete med klienter som lider av spelproblematik. I samma studie utförd av Forsström och Samuelsson (2018) beskrivs likheten mellan ett substansberoende och spelberoende, där det framkommer att vikten av problematiken måste riktas mot beroendet och beroendesjukdomen. Detta framkom även i vårt resultat, då en av intervjupersonerna jobbar inom en verksamhet där det är beroendesjukdomen som ligger i centrum hos klienten och inte vad de är beroende av. Detta tyder på att spelmissbruk måste behandlas med samma allvar som andra missbruk oavsett om det ger andra konsekvenser för individen i jämförelse med till exempel ett narkotikamissbruk.

Ett annat resultat som vi fått fram är att uppmärksammandet av spelmissbruk i många lägen är beroende av klientens vilja att dela med sig av det. Om klienten väljer att inte dela med sig av det kan det komma att uppmärksammas vid ett senare tillfälle i samband med andra moment i utredningen. Det vi kom fram till var att en stark allians mellan klient och socialsekreterare ofta genererar i att klienten blir mer benägen att tala om för socialsekreteraren om hen besitter ett spelmissbruk. Eftersom uppmärksammandet av spelmissbruket oftast ligger i klientens händer borde kanske socialtjänsten skapa en stramare rutin kring screening processen eller lägga mer tid på att skapa en god relation med sina klienter, detta för att reducera det mörkertal av spelmissbrukare som existerar. Utredningsprocessen inleds med att screena klienten för diverse missbruk, där vi anser att ASI- Grund inte involverar spelmissbruk lika mycket som det borde. Om inte uppmärksammandet av spelmissbruket kommer i screening processen blir handlingsutrymmet hos socialsekreteraren avgörande för uppmärksammandet. Därför poängterar vi att både handlingsutrymme och standardiserade arbetssätt är viktigt i arbetet med klienter som innehar spelmissbruk.

Ett nytt forskningsproblem som dök upp under vårt arbete kom i samband med att vi förstod vikten av att socialsekreterare kan hitta den rätta balansen mellan både handlingsutrymme och standardiserade arbetsrutiner. Eftersom vi har kommit fram till att både standardiserade arbetsrutiner och handlingsutrymme är en del av utredningsarbetet när det kommer till spelmissbruk, kan det vara bra att undersöka hur en socialsekreterare på bästa sätt kan skapa en gynnsam balans mellan dessa, då de båda är grundläggande i utredningsarbetet. Faktumet att det finns ett stort handlingsutrymme i utredningarna samtidigt som det finns någon typ av kunskapsbrist kan även frågan om huruvida socialsekreterarna är rustade för att utreda klienter som kan lida av spelmissbruk eller ej.

7. Referenslista

Abrahamson, M. and Tryggvesson, K. (2009) 'Socialtjänstens användning av standardiserade klientbedömningsinstrument – ASI som retorik och praktik i två svenska kommuner', *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, 26(1), pp. 21–39.

Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2015). Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen. I: Ahrne, Göran (Red). *Handbok i kvalitativa metoder*. Upplaga 2. Liber.

Anderberg, M. och Dahlberg, M. (2015) 'Att upptäcka spelproblem: ett pilotprojekt vid ett socialkontor', *Socialmedicinsk Tidskrift*, 92(4), pp. 505–517.

Behandling av spelmissbruk och spelberoende [Elektronisk resurs]. (2018). Socialstyrelsen.

Bramley, S., Norrie, C. and Manthorpe, J. (2019) 'Gambling Risks: Exploring Social Work Practitioners' Experiences of Clients Presenting with Risks of Gambling-Related Harm', *Practice (09503153)*, 31(4), pp. 259–275.

Bryman, Alan. (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Upplaga 3. Liber.

Cowlishaw, S. *et al.* (2014) 'Pathological and problem gambling in substance use treatment: a systematic review and meta-analysis', *Journal of Substance Abuse Treatment*, 46(2), pp. 98–105.

Eldén, Sara. (2020) *Forskningsetik : vägval i samhällsvetenskapliga studier*. Upplaga 1. Studentlitteratur.

Folkhälsomyndigheten (2023) *Statistik över spelproblem i Sverige*.

[<https://www.folkhalsomyndigheten.se/spelprevention/statistik/spelproblem/>]

Hämtat: 2023-04-06.

Forsström, David, Samuelsson, Eva (2018): Utbud av stöd och behandling för spelproblem. En studie om utmaningar inför förtydligt ansvar i lagstiftningen.. *Research Reports in Public Health Sciences*. Preprint.

Guilcher, S.J.T.(1,2,3,4) *et al.* (2020) ‘Factors related to screening for problem gambling among healthcare and social service providers in Ontario, Canada: A concept mapping study’, *Health and Social Care in the Community*, 28(3), pp. 791-802–802.

Håkansson, A., Karlsson, A. and Widinghoff, C. (2018) ‘Primary and secondary diagnoses of gambling disorder and psychiatric comorbidity in the Swedish health care system-A nationwide register study’, *Frontiers in Psychiatry*, 9(SEP).

Jönsson, Anders (2021) *Handlingsutrymme i en professionell kontext*. I: Linde, Stig & Svensson, Kerstin (red.). *Välfärdens aktörer: utmaningar för människor, professioner och organisationer*. Lund: Social Work Press.

Lindgren, Simon (2014) *Kvalitativ analys*. I: Hjerm, Mikael, Lindgren, Simon & Nilsson, Marco (red.). *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*. 2., [utök. och uppdaterade] uppl. Malmö: Gleerup.

Lipsky, Michael (2010). *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. Updated edition New York: Russell Sage Foundation.

Lorains, F.K., Cowlishaw, S. and Thomas, S.A. (2011) ‘Prevalence of comorbid disorders in problem and pathological gambling: systematic review and meta-analysis of population surveys’, *Addiction*, 106(3), pp. 490–498.

Manthorpe, J., Norrie, C. and Bramley, S. (2018) ‘Gambling-Related Harms and Social Work Practice: Findings from a Scoping Review’, *Practice (09503153)*, 30(3), pp. 187–202.

Nalpas, B. *et al.* (2011) ‘Pathological Gambling in Treatment-Seeking Alcoholics: A National Survey in France’, *Alcohol & Alcoholism*, 46(2), pp. 156–160.

Nower, L. *et al.* (2023) ‘Gambling knowledge and experience among clinical social workers’, *Journal of Social Work Practice in the Addictions*, 23(3), pp. 230–242.

Ponnert, Lina. och Svensson, Kerstin. (2016) ‘Standardisation—the end of professional discretion?’, *European Journal of Social Work*, 19(3/4), pp. 586–599.

Svensson, Kerstin, Johnsson, Eva och Laanemets, Leili. (2008) *Handlingsutrymme : utmaningar i socialt arbete*. 1. utg. Natur & kultur.

Svensson, Kerstin, Johnsson, Eva & Laanemets, Leili (2021). *Handlingsutrymme: utmaningar i socialt arbete*. Andra utgåvan [Stockholm]: Natur & Kultur.

Socialstyrelsen (2018). *Behandling av spelmissbruk och spelberoende*. Kunskapsstöd med rekommendationer till hälso- och sjukvården och socialtjänsten.

Socialstyrelsen (2012). *Om standardiserade bedömningsmetoder*.

Ödman, P. J. (2007). *Tolkning, förståelse, vetande: hermeneutik i teori och praktik*. Stockholm: Nordstedts akademiska förlag.

8. Bilagor

8.1 Informationsbrev

Titel på arbetet: Socialsekreterares upplevelser av att uppmärksamma spelmissbruk.

Hej, vi heter Måns Hansson och Ioannis Patsias. Vi studerar på socionomprogrammet vid Lunds universitet och befinner oss nu på termin sex. Vi har precis påbörjat vårt examensarbete och vi tänkte skriva om spelmissbruk. Vi tänkte undersöka hur utredningsarbetet för spelmissbruk ser ut och ifall det finns standardiserade metoder, t.ex. screeningrutiner för att upptäcka spelmissbruk. Anledningen till att vi valde detta ämne är för att vi har erfarenhet av att detta fenomen inte uppmärksammas på den nivå som det kanske borde. Därför väljer vi att undersöka hur socialtjänsten uppmärksammar samt jobbar med klienter som lider spelmissbruk eller har spelmissbruk som ett sekundärt missbruk.

Syftet med denna studie är att kartlägga hur professionella inom socialtjänsten uppmärksammar samt utreder individer med spelmissbruk. Även hur professionella inom socialtjänsten väljer att uppmärksamma spelmissbruk hos individer där spelmissbruk inte är deras primära problematik.

Vi söker socialsekreterare inom missbruk och beroende/ekonomiskt bistånd för intervjuer som handlar om bland annat hur socialsekreterare uppmärksammar spelmissbruk samt hur spelmissbruk hanteras eller uppmärksammas i samband med samsjuklighet. Vi skickar gärna ut våra intervjufrågor vid intresse. Vårt mål är att intervju 6-8 personer och att en intervju ska vara inom tidsramen 30 minuter.

Det är helt frivilligt att delta i studien. Utan att behöva motivera varför, kan du alltid avbryta din medverkan. Det är bara vi som kommer att få ta del av materialet från intervjuerna. I uppsatsen kommer din identitet att anonymiseras. Efter att uppsatsen är klar kommer materialet från intervjuerna att förstöras. Uppsatsen kommer sedan publiceras på LUP, vilket är Lunds Universitets databas för uppsatser, när den blivit godkänd.

Måns Hansson

ma8043ha-s@student.lu.se

072-150-97-78

Ioannis Patsias

Ioannis.patsias12@gmail.com

070-956 15 08

Studerar vid Lunds universitet

på campus i Helsingborg, 251 08, telefonnummer: 042-35 65 15

8.2 Intervjufrågor

Inledande frågor

- Hur gammal är du?
- Vad har du för utbildning?
- Vad är din yrkesroll?
- Vad har du för arbetslivserfarenhet?

Huvudfrågor

- Hur går er utredningsprocess till när ni försöker fastställa eller uppmärksamma om en klient har problem med spelmissbruk?
- Vad är er plan för att hantera en klient med spelmissbruk eller spelberoende?

- Har du någonsin arbetat med en klient som uppvisar tecken på spelmissbruk, men där spelmissbruk inte var den primära diagnosen?
- Hur uppmärksammas spelmissbruk i samband med samsjuklighet hos klienter?
- Skulle du kunna beskriva ett fall där detta har förekommit?
- Hur upptäcktes spelmissbruket hos denna individ?
- Har ni några särskilda (standardiserade) metoder eller rutiner för att upptäcka eller screena individer med spelmissbruk?
- Vilka verktyg används i sådana fall?
- Tycker du att verktygen fångar upp spelmissbruket? I så fall hur?
- Används dessa verktyg även om klienten utreds för ett annat missbruk?
- Anser du att spelmissbruk behandlas med samma allvar som andra missbruk?
- Har ni några förslag på hur man kan förbättra arbetet med klienter som har spelmissbruk?
- Har du några ytterligare kommentarer eller erfarenheter att dela med dig av kring arbetet med spelmissbruk inom socialtjänsten?

8.3 Samtyckesblankett

Samtycke till deltagande i studien: Socialsekreterares upplevelser av att uppmärksamma spelmissbruk.

Medgivande

Jag bekräftar härmed att jag har tagit del av skriftlig och muntlig information om studien och accepterar att delta. Jag har fått möjlighet att ställa frågor om studien.

Jag har fått information om att de uppgifter som samlas in om mig kommer att behandlas konfidentiellt, på ett sådant sätt att min identitet inte kommer att avslöjas för obehöriga.

Jag är medveten om att min medverkan är helt frivillig och att jag när som helst och utan närmare förklaring kan avbryta mitt deltagande.

Ort och datum _____

Förnamn och efternamn _____

Mailadress _____

Telefonnummer _____

Namnsteckning _____